

Sala V.T.
Gab. 20
Est. 7
Tab. 2
N.º

1327
annotated

*Outrage des plus anciens
sur l'Ethiopia et de
l'ethiopia gean.*

FIDES, RELI-

GIO, MORESQUE AETHI-
OPVM SVB IMPERIO PRE-

ciosi Ioannis (quem vulgò Presbyterum Ioan-
nem vocant) degentium, vnà cum enarratione
confederationis ac amicitiae inter ipsos

Aethiopum Imperatores, & Re-

ges Lusitaniae inite, DAMIA-

NO à Goes Equite Lu-

sitano autore ac

interprete.

Aliquot item epistolae ipsi operi insertae, ac
lectu dignissimae, Helenae autem Dauidis Preci-
osi Ioannis, ac ipsius etiam Dauidis, ad Ponti-
ficem Romanum, & Emanuelem, ac Ioannem
Lusitaniae Reges, eodem Damiano à Goes, ac
Paulo Iouio interpretibus.

Deploratio Lappianae gentis, ipso
etiam Damiano à Goes autore.

PARISIIS.

Apud Christianum Wechelum sub scuto Basi-
liensi, in vico Iacobæo : & sub Pegaso, in vico
Bellouacensi. M. D. XLI.

DAMIANVS

A GOES EQVES LVSI-

eanus, Paulo Pontifici Romano

Tertio S. P. D.

Villa est res, in qua vberius nitri
debeamus, quam vt totus terræ or-
bis (si id aliter fieri non poterit)
labore, sumptu, martyrio, ac om-
niū nostrū cruciatibus, ad Chri-
sti fidem alliciatur, allectūsq; vt sub vnum or-
dinem, & viuendi ritum redigatur. Cuius rei cu-
ra, tibi Paule Pontifex Maxime, qui vt primus
Episcopus, & Christi vicarius, eius vniuersali
Ecclesie presides, ceteris nobis omnibus, mag-
is debetur. Quamobrem tuum est officium
(quod etiā iam cum magna spe omnium incepi-
sti) calamitatibus, quibus quotidie opprimitur,
mederi, & opera, & studio tuo efficere, vt vni so-
li Christo totus mundus pareat, ac credat: cum
verò crediderit, vt tibi, monitisq; tuis veluti Pe-
tri successori, in omnibus que ad salutem ani-
marum spectant, obediat. Quod cum euenerit,
dicemus te autore, prophetiam vnius pastoris,
& ouilis adimpletam esse. Cuius rei palmam si
obtinueris, quis profecto Pontificum, te vel ho-

4
nore, vel felicitate, vel merito anteibit? vel cui
triplicem tiaram maiori iure cōcedemus quam
tibi? quam vt consequaris, tempora, licet alio-
quin infelicia, magnas tibi occasiones nūc pre-
stant, infelicia, inquam, ob eas calamitates, quas
in Europa medendas habes. A nemine enim a-
crius impetitur, q̄ à vicino hoste. Nunc verò vt
has molestissimas curas, quæ tibi (vt scio) per-
petuò cordi sunt, omittamus, ad alias mitiores
veniamus, quæ cum magna spe coniunctæ sunt,
vt alter & nouus quodâmodo orbis, cum Chri-
sti fide, tuæ sanctitatis maiestatem & imperium
agnoscat. Quapropter si hæc negocia ita tracta
ueris, vt te quasi gubernatore ecclesia, tum Eu-
ropæa, tum AEthiopia, vitæ periculis & nau-
fragijs, in portum salutis veniat, de te canemus
illud propheticum Sapientie anticum, Pen-
etrabo omnes inferiores partes terræ, & in-
spiciam omnes dormientes, & illuminabo o-
mnes sperantes in domino: videte quoniam non
soli mihi laboraui, sed omnibus exquirentibus
veritatem. Adest nunc demum tempus, in quo
hanc prophetiam, per te adimpletum iri confi-
dimus. Adstint hic AEthiopes, gens magna &
Christi avidissima, cuius sanctissimus Impera-
tor amicitiam Europæorum Christianorum ca-
piens, ad te & ad inuicissimos Reges Lusitanie,
legatos misit, per quos, vt ex eius epistolis appa-
ret,

5
ret, non tantum sibi Christianam amicitiam, &
charitatem cupit à principibus Europæis im-
pertiri, verum etiam eosdem (quos assidue in a-
cerbissimis discordijs nouit versari) ad Christi-
anam concordiam pientissimè adhortatur. Res
sanè ob quam omnes pudore affici debemus.
Surrexit iam Regina Saba, & vocat nos in iudi-
cium, errata nostra reprehendens. Adimplentur
Christi prophetiæ, & quos ipse elegit paulatim
ab eius consortio dilabuntur, eiusque præcepta,
& promissa deuoluuntur ad eos, qui Ethnici &
à Christo alieni reputabantur. Is enim Aethio-
pum Imperator cum omnibus suis regniis, vt ex
nostra enarratione apparebit, sub tua disciplina
viuere cupit, nec quicquam magis optat. Nec
etiam ignorat ex Apostolorum doctrina, quam
in octo libris digestam habet, Episcopo Roma-
no, omnium Episcoporum totius orbis princi-
patum deberi, cui planè sanctæque parere vult,
ab eoque in Christi Ecclesiæ institutis bene &
sanctè instrui: ad quod viros doctos sibi dari o-
rat, atq; exorare auidè affectat: nec eo contentus,
vt suarum etiam postulationum in posterum ex-
tet memoria, petit, vt huius rei fides maneat in
Pontificum annalibus, vt sic ab historia Ecce-
siastica eius epistolæ ac piissima optata illumi-
nentur, & posteritas intelligat, quo tempore,
sub quoque pontifice hæc gesta fuere. Viros au-

tem doctos, sacrarumque literarum disciplina, & aliarum artium bene instructos, non dubito, quin tua sanctitas iam ad eum transmiserit, aut omnino sit missura. Quorum doctrina & industria, simul cum sermone & labore nonnullorum, quos iam serenissimi Reges Lusitaniae Emanuel & Ioannes eius filius miserunt, facies ut omnes Christiani in Aethiopia & India, degentes, sensim legibus Romanorum Episcoporum (quos Christi vicarios non reformidant fateri) parent. Quibus tandem tua opera nobiscum per veram religionem coniunctis, ac in vno oili simul, & sub vno pastore Christo congregatis, intelligemus super nos omnes domini misericordiam confirmatam, & eius regnum omnium seculorum, & dominatione eius omnium generationum esse: & tunc omnis caro benedicet nomini sancto eius in secula. Et ne prolixior sit exhortatio mea quam oportet, praesertim ad eum, cuius vitae ac doctrinae omnes aemuli sumus, & esse debemus, ad exordium enar rationis me confera, quam aliquatulo altius repetam, ut sic clarius ostendam, quibus principiis haec sanctissima Preciosi Ioannis, & Regum Lusitaniae amicitia, & foedera inita sint, sperans me dum quae vera & legitima sunt, enarro, animos legentium incendere posse, & ad huiusmodi munera allicere, quo Christi fides vberius, in omnibus

DE AETHIOPVM MORIB 7
bus terrae angulis propagetur, praediceturque, colaturque.

ANNO ab ortu Seruatoris humani generis Christi M. cccc. xxxiii. vita functo Ioanne Lusitaniae Rege eius nominis primo, cognomento bonae memoriae, qui Lusitaniam à Castellanorum incurfionibus, oppugnationibusque, quibus eam ferme totam populauerant, liberavit: inter alios, quos reliquit filios, Henricus caeteris omnibus, in disciplinis praecipue Mathematicis, doctior fuit, qui propter sola astrorum studia coelebs vixit, ac ut cursus stellarum accuratius meditaretur, vitam in sacro Promontorio, quod Caput sancti Vincentij dicitur, egit: quem locum propterea quod in eo caelum raro turbidum efficitur, elegit, ne nubibus interpositis instrumentis, quibus ad ratione eius muneris utebatur, consideratio coelestium cursum impeditur. Is autem Henricus, ut fructus studiorum suorum capesseret, id quod iam ex multis vigilijs compertum habebat, nempe Atlanticum Oceanum in Indicum, rursus Indicum in Atlanticum profluere, nauibus proprijs suis, ac sumptibus constituit inuestigare: quibus iterum atque iterum missis, bonam partem litoris Atlantici penetrauit, in quo oppida, & ciuitates, insulaeque permultae repertae sunt. Quibus in locis omnibus

bus Christi fides eius opera innotuit, inibi que
 templa quoque erecta sunt, præsertim in insu-
 lis olim desertis: quarum prima insula Lignori
 que vulgo Madeira vocatur, nunc celeberrima,
 & frugifera est. Tandem, vt sunt res mortalium
 instabiles, anno salutis nostræ M. cccc. lx. die
 xxiiii. Octob. morte interceptus, has nauigatione-
 nes, quoniã expertus matrimonij erat, ad coronã
 regni, tanquã fundum hæreditarium transmi-
 sit: quæ per manus traditæ, ad tempus Ioannis
 secundi eius nominis, sine aliquo externorum
 regum ac principum æmulatione aut inuidia
 deriuatæ sunt. Quo Rege viuente, Columbus
 Genuensis vir nauticæ artis peritus, ab ipso Re-
 ge, cui occidentalium Indiarum nauigationes
 ostendere pollicebatur, repulsus ac inauditus, di-
 missusque auxilio auspiciõ, Ferdinandi, & Eli-
 zabet Regum Castellæ, illud iter feliciter tenta-
 uit, ac prouincias illas amplissimas, & magni e-
 molumentum primus repperit, & qua nauibus adi-
 ri poterant, commoustrauit. Is autem Ioannes
 cum diu animo uoluisset res Orientalium Indi-
 arum, de quarum ueritate scriptis antiquorum
 multa, & varia prodita erant, inter alios immẽ-
 sos labores, & sumptus, quibus non pepercit, vi-
 ros aliquot lingua Arabica edoctos, ad illas prou-
 incias, præsertim ad Preciosum Ioannem mit-
 tere decreuit. Quorum duo fuerunt, Alfonso

à Paiua, natus ex Albo Castro. Alter uero Ioan-
 nes Petrus à Couilham, uterque Lusitanus. Ij
 Schalabitano, vij. die Maij, anno à Seruatoris
 Christi ortu millesimo, quadringentesimo, octo-
 gesimo sexto, iter suum facere auspicati sunt, &
 mercatores se semper simulantes, primum Bar-
 chinona, inde Neapoli, postea Rhodo, demum
 Alexandria iter facientes, Cayrum peruenerunt,
 ibi mercatorum sodalitiũ nacti, uersus Thor
 iter ceperunt. In quo loco naui consensu, ad
 quãdam urbẽ, nomine Cuaquen, in littore AE-
 thiopico sitam appulerunt. Postea Adenem na-
 uigant, inde Alphonfus iterum in Aethiopiã
 ad Preciosum Ioannem, Ioannes uero Petrus in
 Indiã proficisci inter se constituunt. Ioannes
 autem Callectutio, Goa, ac toto Malabarorum
 littore puestigato, Zofalam nauigauit. Inde rur-
 sus Adenem, hinc recta Cayrum profectus est,
 vt sodali suo inuento, in Lusitaniam ad Regem
 redirent (statuerant enim cum Adene discessis-
 sent, certo quodam tempore ad eundem Cayri
 locum conuenire) quò cum reuertentur, à du-
 obus Iudæis Lusitanis, quorum alter Rabbi A-
 braham vocabatur, Beiensis, alter Ioseph Lane-
 census, literas Regis Ioannis accepit, ab eis quo-
 intellexit, collegam suum Alfonso inibi vitam
 morte commutasse. Iudem literis præceptum e-
 rat, ne in patriam redirent, nisi Oromuzia per-
 lustrata

Iustrata, ac Precioso Ioanne salutato, de cuius statu Rex avidissimè cupiebat certior fieri. Qua de causa Ioannes Petrus ignorans què Alfonso eius collega, dum viueret, gesserat, iterum Adenem Rabbi Abraham socio repetit. Iosephus verò cum literis, quibus itinera sua actaque significabat, ad Regem remittit: vnde quadam naui concessa, in Oromuziam nauigauit. In quo loco Abraham Iudæo relicto, cui literas quoque ad Regem tradidit, Mecham versus nauigare cōstituit, quam cum iam in oculis haberet, cupidus eum incescit montis Synai videndū: inde discessit est Thor. Rursus nauigatione vsus, faucibus maris Erythræi transmissis Zeilam peruenit: reliqua deinde itinera vsque ad aulam Preciosi Ioannis pedibus emensus est, qui tunc temporis Alexander vocabatur: cui humanissimè acceptus, literas quas habebat à Ioanne Rege, tradidit, eique topographiam, quam vulgo Mappam vocant, quò nostras nauigationes perspiceret, in manus dedit. Is autem Alexander cum statuisset eum remittere, ne id faceret morte præuentus est. Quo mortuo frater in eius locum successit, cognomento Nau, sed ab eo nunquam idem Ioannes Petrus potuit facultatem in patriam redendū impetrare: eoque extincto, idem illi à filio Dauide regni hærede, denegatū fuit. Donatus igitur amplissimis muneribus, quæ illi ad patriæ

trix desiderium leniendum concessa fuisse (quò exire prouinciā non licebat) vxorem nobilem duxit, ex qua quamplurimos filios suscepit. Hunc nostri oratores in ipsa aula Preciosi Ioannis inuenerunt, & allocuti sunt. A qua discedentes, anno millesimo, quingentesimo, vigesimo sexto salutis nostræ, eum libenter in patriam reduxissent, atque ipse quoque eò redeundi per cupidus erat: sed id à Dauide obtinere nunquam valuerunt, respondente ad ipsorum preces, se illum virum, vnà cum regnis suis, à patre Nau accepisse, eumque pari cura, & amore cum ipsis regnis seruare velle: nec debere illum tædere Aethiopicæ vitæ, apud quos tum à patre, tum ex sua liberalitate amplas diuitias & ditiones accepisset. Is vt nostri asserunt, omnium hominum fermè linguas callet, qua de causa, & præcipuè ob eius prudentiam, quæ eximia erat, tam avidè ab Aethiopiæ Imperatoribus retentus fuit: vnde res Lusitanicas eorumque nauigationes exactissimè cognouerunt: quibus sæpius recensendis, vt doctus & eloquens erat, Aethiopiū nationem nobis conciliauit. Postmodum Ioanne secundo Rege mortuo, in eiusque locum Emanuele felicissimo succedente, classe, cui præerat Vasus à Gama, anno millesimo, quadringentesimo, nonagesimo septimo, Vlyssipone soluente, capitæque Bonæ spei primo superato, ad Indiam

Orien-

Orientalē nostri tandem peruenere. In qua vāria bella gerentes, multas prouincias ac ciuitates sub nostrum imperiū redegerunt. Quæ cum in Aethiopia tum per finitimos, tum per aliquot Lusitanos, qui ad aulam Preciosi Ioannis tunc temporis ex India venerant, renunciata essent, Helena Dauidis auia, quæ ob tenellam ipsius Dauidis ætatem, administrationem regnorum habebat, quendam Matthæum Armenium virum multarum rerum, atque linguarum peritum, in Lusitaniam ad Emanuelem Regem misit: & quò maior autoritas & fides legationi esset, quendam nobilem iuuenem Abesynum misit, quos ego sæpius in aula nostra conueni, & familiariter allocutus sum. Is enim Matthæus varijs itineribus, Goam ad Alfonso Albuquerque Proregē peruenit, à quo humanissimè acceptus, ac liberaliter dimissus, nostris nauibus, anno millesimo quingentesimo decimotertio, Vlyssipponem appulit. Is coram Emanuele legatione sua exposita, crucem cõcinnatam ex eo ligno, in quo Christus pepēdit, Regi dedit, quā crucem frequentissimè vidi, & veneratus sum, dum frater meus Fructus à Goes, Regi cubicularius, eam in sua custodia haberet. Literæ autē sui principis, quas secum ad Emanuelem Regē tulerat, sic loquebantur.

Epistola

DE AETHIOPVM MORIB. 13
EPISTOLA HELENÆ AVIÆ
Dauidis Preciosi Ioannis Aethiopum Imperatoris, ad Emanuelem Lusitanorum &c.
Regem, scripta anno M. D. IX.

IN nomine dei patris, & filij, & spiritus sancti, vnus solius in tribus personis dei, salus, gratia, & benedictio, domini nostri, & redemptoris Iesu Christi, filij Marie virginis, nati in domo Bethlehemitica, sit super dilectum fratrem nostrum Christianissimum Regem Emanuelem, dominatorem maris, victorem ferorum incredulorumque Maurorum. Dominus deus te bene fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, tuāque regna & ditiones, per deuotas preces nunciorum redemptoris Christi, nempe quatuor Euangelistarum, sancti Ioannis, Lucæ, Marci, & Matthæi, longè latèque dilatet, & extendat, quorum sanctitates & orationes te seruent. Certiorem te facimus perquam dilecte frater, ad nos vsq; adpulisse ex magna illa vestra & eximia aula duos nuncios, quorum quidem alteri nomen erat Ioānes, qui se presbyterum aiebat, alteri verò Ioānes Gomez, petijssimæque à nobis commeatum & milites. Quare nos mittimus nostrum Oratorem Martheum, fratrem nostri seruitij, cum venia patriarchæ Marci, qui nobis

nobis dat benedictionem, mittens presbyteros Hierosolymam, qui est pater noster, ac omnium nostrarum ditionum, columna fidei Christi, & sanctæ trinitatis. Is de nostro mandato misit ad magnum vestrum ducem eorum, qui pro fide nostri Seruatoris Iesu Christi militant in India, ad illi significandum, nos esse promptos ad mittendum tum comitatum, tum milites, si necesse fuerit. Proinde fama accepimus principem Cayri cogere magnam classem aduersus vestras copias, nimirum vt sese vindicet de iniurijs damnisquam diuis que, per militia tuæ (quam in India habes) duces, sibi (vt verè nobis constat) saepe illatis, quod Deus sua sancta bonitate indies magis magisque fortunare dignetur, vt cuncti tandem increduli penitus sub iugum mittantur.

Nos itaque aduersus illorum insultus missuri sumus militum copias, quæ maneat ad fretum Mechæ, scilicet BABEL MENDEL, aut cerè, si id tibi commodius videbitur, ad portum Iudæ, aut Thor, vt tandem auferas persinû Arabi dâsq; huiusmodi Mauros, & incredulos à facie eî, quo Lu terræ, ita vt dona, & oblationes quæ afferuntur ad sanctum sepulchrum, deinceps non vorentur tantis in Bar à canibus.

Adest iam tempus illud promissum, quod, vt aiunt, Christus & mater eius Mariâ prædixere, quod

quod scilicet in postremis temporibus oriturus esset è regionibus Francis Rex quispiam, qui aboleretur esset vniuersum Barbarorum & Maurorum genus, & hoc ipsum quidem nunc tempus est, quod Christus benedictæ suæ matri futurum promissit.

Porro quicquid Orator noster Matthæus vobis dicturus est, id velut à nostra ipsorum persona profectum accipite, eique fidem adhibete. Est siquidem vnus inter nostræ aulae præcipuos, atq; ob id illum ad vos mittere volumus. Commissemus autem hæc vestris nuncijs, quos huc legastis, sed cepit nos metus, ne nostra negotia, non ex nostra sententiâ vobis nota forent.

Mittimus ad vos per hunc nostrum Oratorem Matthæum crucem vnâ, factam haud dubiè ex frusto ligni, in quo Seruator noster Iesus Christus crucifixus fuit Hierosolymis. Id autem sacrosancti ligni frustum ex Hierosolymis ad nos allatum est. Porro ex eodem duas fecimus cruce: earum altera quidem apud nos manet, alterâ verò dedimus isti nostro Oratori ad vos ferendam. Lignum nigri coloris est, pendetque ab exiguo argenteo annulo.

Cæterum si vobis visum fuerit, aut vestras filias matrimonio iungere nostris filijs, aut nostros filios dare vestris filiabus, id & nobis

Franciscus. i.
Christianis
Europæis,
Indi enim
& Mahon
metani frè
omnes Chri
stianos Eu-
ropæ gene-
ral: nomine
Francos no
cant.

in primis pergratum erit, & vtrifq; vile, & fraterni inter nos initium fœderis, quod quidem nuptiarum connubium cum in præfentiarum, tum etiam in futurum tecum inire percipimus. Reliquum est vt & falus & gratia noſtri redemptoris Ieſu Chriſti, ſanctæque noſtræ Domine Mariæ virginis, ſe extendat, tum ſuper vos, tum ſuper filios, filias, vniuerſamq; veſtram domum, Amen.

Adhæc autem vos certiores facimus, ſi bella, exercitiſque coniungere velimus, ſatis viriû nobis futurum eſſe ad (diuino accedente auxilio) abolendû vniuerſos noſtræ ſanctæ fidei inimicos. Verùm noſtra regna & ditaciones ſic ſunt in mediterraneis ſita, vt nuſquã in maria poſſimus erumpere. Quare nihil nobis eſt potentie in mari, in quo (deo laus) vos omnium eſtis potentiffimi. Ieſus Chriſtus ſit vobis auxilio: res enim quæ in India per vos geſtæ ſunt, ſunt profeſſo magis miraculoſæ quàm humanæ. Quod ſi mille velis armare naues, nos & com meatum dabimus, & cuncta quæ ad eam claſſem opus erunt, abundè ſuppeditabimus. Hanc epiſtolam cum aliquibus fidei, religionis, morum, ſtatûſque Aethiopum articulis, quos Mattheus coram Rege Emanuele, & eius concilio explicuit, hortatu Ioannis Magni Gothi Archiepiſcopi Vſſalie, in regno Suetiæ, cum

quo

quo in Prusia non vulgarem contraxi amicitiam ex idiomate Luſitanico, in quo eam conſcriptam habebam, Latinã feci, quæ poſteã cum ipſis quoque articulis, me inſcio, Antuerpiæ excuſa eſt.

His ex legatis Aethiopum cognitis, Emanuel, vt erat & prudentiffimus, & propagandæ fidei Chriſtianæ auidiſſimus, legationem inſtituit grauiffimis & ornatiffimis viris inſtructam: cuius capita fuere Eduardus Galuanus, vir non minus ætate, quàm prudentia, ac rerum vſu grauiffimus: & Franciſcus Alvarez ſacerdos, ac Regi à ſacris, & is quoque ſenex, & moribus inculpatis: quos vtroſque de ſaciè nouimus. Ij cum Mattheo ſub Lupo Soarez Prorege ad Indiam nauigant, ac tandem Didaco Lupez à Sequeira, Prorege, qui Lupo Soarez ſucceſſerat, cum inſtructa claſſe, quam aduerſus Turcas parauerat, ad portum Arquicum nomine, in littore Erythrao, ac in ditone Precioſi Ioannis ſitû deducuntur: ad quem locum appulſa eſt nauis, anno ſalutis milleſimo, quingentefimo, vigefimo, die ſecundo Aprilis: in quo itinere, in Camara maris Erythrei in ſula viſa deſunctus eſt Eduardus Galuanus, in cuius locum ſuſſectus eſt Rodericus Limius, qui ab ipſo Arquici portu, vigefimonono eiuſdem menſis cum ſocijs eiuſdem legationis, duce ſimul ac comite Mattheo (nam Abefynus ille iuuenis, de quo ſuperius mentionem fecimus, eſt vix iam diſceſſerat)

b rat)

rat) ad aulam Preciosi Ioannis contendere cepit, in quo itinere quoque mortuus est Mattheus, ac in quodam celeberrimo cœnobio, nomine Bisāyn à nostris sepultus. Post cuius funebre officii, ad institutam profectiōnem redeunt, ac post maxima itinera, labores infinitos, ingentia pericula, ad aulam Preciosi Ioannis perueniunt, à quo Rodericus cum collegis honorificè excipitur, ac tandem peractis mandatis, & acceptis, ad Emanuelem Regē remittitur. Is cum suis Arquicum profectus, classē, cuius prætor Ludouicus Menesius erat, & quæ ea de causâ appulerat, vt eos reduceret, non inuenit: quæ illos, quod seruis aduenerant, expectare non potuit, ppter ventorum importunitates, qui in illis plagis, miro naturæ arcano, sex perpetuos menses ex vno cœli climate, deinde alteros illos sex menses ex aduerso spirant. Arquici literas inuenit apud præfectum opidi, à prætore Lodouico relictas, ex quibus Regis Emanuelis mortem cognoscit. Quamobrem iterum in aulam Preciosi Ioannis redeundū esse constituit: quo reuerso, Preciosus Ioannes ad Romanum Pontificem scribit, literasque Franciscus Aluarez Romam ferendas commisit. Ij omnes iam spacio sex annorum in illis prouincijs cōmorati, tandem cum legato Aethiōpico, quē Preciosus Ioannes ad Regem nostrum mittebat, Arquici aliam classē regiam, quæ eorum causā

iterū

iterum venerat, conscendunt, idque anno millesimo, quingentesimo, vigesimo sexto, mense Aprilii. Inde soluentes Indiam petunt, ac tandem longis nauigationibus Vlyssipponem ad Regem Ioannem, anno millesimo, quingentesimo, vigesimo septimo, mense Iulio redeunt: qui oratorem Aethiopicum ob certas eius legationis causas, apud se ad annum millesimum, quingentesimum trigessimū nonum vsque retinuit, Franciscumq; Aluarez ad Clementem Pontificem septimum cum literis Preciosi Ioanis, cuius orator ex Aethiopia venerat, misit: quas ipse Pontifex ex manibus eiusdem Francisci Aluarez Bononiæ, anno salutis millesimo, quingentesimo, trigesimo tertio, mense Ianuario, CAROLO Quinto Imperatore præsentē, accepit. Quarum & aliarū ad Emanuelem, & Ioannem Reges interpretatio, Paulo Iouio viro erudito debetur, qui eas ex Lusitanico sermone, in quem tum versæ erāt, Latinas fecit, vt iam hic videre

b ij Litera

LITERAE SERENISSIMI DA-
uidis Aethiopiae Imperatoris ad Emanuelem
Portugalliae &c. Regem, scriptae anno
millesimo, quingentesimo, vi-
gesimo primo, Paulo
Iouio interprete.

N nomine dei patris, uti semper
fuit, cui non inuenitur principium.
In nomine Dei filij vnici, qui est si-
milis ei, antequam sit visum lumen
stellarum, antequam poneret fun-
damenta maris Oceani, alio autem tempore con-
ceptus fuit in utero virginis, sine semine virili, &
sine nuptijs. In hunc enim modum scientia erat
officij eius. In nomine paracliti spiritus sanctita-
tis, qui scit cuncta secreta, quae sunt, ubi antea fu-
it, omnium scilicet altitudinum caeli, quod sine
columnis, & absque vllis fulcimentis sustinetur,
qui amplificauit terram, quae antea non erat cre-
ata, nec cognita ad omnes partes ab ortu ad oc-
casum, & à Septentrione ad Austrum. Nec iste est
primus, vel secundus, sed est trinitas conuicta in
vno aeterno creatore rerum omnium, ab vno tan-
tum consilio, & vno verbo, per saecula saeculo-
rum. Amen.

Has literas mittit Atani Tinghil, id est, Thus
virginis, quod nomen est à baptumate, nunc ve-

ro in

ro in ipso suscepti regni initio assumpsit nomen
Dauid, dilectus à Deo, columna fidei, cognatus
stirpis Iudae, filius Dauid, filius Salomonis, filius
columnae Syon, filius seminis Iacob, filius manus
Mariae, filius Nau per carnem, Imperator magnae
& altae Aethiopiae, magnorum regnorum, & di-
tionum, & terrarum, Rex de Xoa, de Caffate, de
Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaliganze, de
Adea, de Vangue, de Goiam, ubi Nilus oritur,
de Damaraa, de Vaguemedri, de Ambeaa, de Va-
gne, de Tigri Mahon, de Sabaym, vnde fuit Re-
gina Saba, de Bernagaes, & dominus vsq; ad No-
biam finem Aegypti. Haec literae diriguntur Re-
gi potentissimo & excellentissimo, semper victo-
ri Domino Emanueli, qui habitat in amore dei,
& firmus permanet in fide catholica, filio Apo-
stolorum Petri & Pauli, Regi Portugalliae & Al-
garbiorum, amico Christianorum, hosti iudici,
Imperatori, domitori Maurorum, & gentium A-
fricae, & Guiennae à promontorio, atque insula
Lunae, Maris Rubri, Arabiae, & Persidis, & Ar-
mutiae, magnae Indiae, & omnium locorum earum,
& omnium insularum, terrarum adiacentium,
profligatori Maurorum, & fortium paganorum,
domino arcium & altorum castellarum, & mu-
rorum, propagatori fidei Iesu Christi. Pax tibi
Domine Rex Emanuel, qui Dei fretus auxilio,
Mauros occidis, & tua classe, tuo exercitu, & tuis

b ij

ducibus

ducibus vndique tanquam infideles canes expellis. Pax sit cum Regina vxore tua, amica Iesu Christi, serua Mariæ virginis, matris ipsius Saluatoris totius mundi: pax sit filijs tuis, nunc vt in virenti orto, & florentibus lilijis, mensa esculentis parata: pax sit filiabus vestris, quæ sunt indumentis ornatae, sicut palatia auleis exornantur: pax affinibus tuis, ex sanctorum semine procreatis, sicut dicit sacra scriptura, Filij sanctorum sunt benedicti, & magni foris & intra domum: pax sit consiliarijs & officialibus tuis, potestatibus, & ius dicentibus: pax ducibus tuis castrorum, & confinium, & omnium rerum munitarum: pax omnibus gentibus, populis, & vrbibus, & cunctis inhabitantibus præter Mauros & Iudeos: pax omnibus parochijs, & omnibus Christo & tibi fidelibus. Amen.

Cognoui Domine Rex, & mi pater, quod cum ad te nominis mei fama per Matthæum oratorem nostrum fuisset delata, statim Archiepiscoporum, & Episcoporum, ac Prælatorum magnum numerum aduocari iussisti, qui de ea legatione Deo Christo gratias agerent: ipsi quoque Matthæi summo cum honore & hilaritate fuisse susceptum: qua de re mirifice sum lætatus, & gratias pariter Deo egi: & hoc deuote fecit etiam populus meus. Dolui autem cum ab his intellexi ipsum Mattheum in reditu suo, dum intraret fines meos, in monasterio de Bisayn fuisse mortuum: eum au-

tem

tem ego non miseram, quoniam adhuc puer eram vndecim annorum, vixdum suscepto regni sceptro, post mortem patris: sed Helena Regina, quam loco matris colebam, & regnum pro me gubernabat. Is Matthæus mercator erat, Habrahâ vocatus: sed sibi nouum nomen idcirco imposuerat, vt securius per fines Maurorum iter faceret. Verum is in Dabul à Mauris pro Christiano agnitus, in carcerem fuit coniectus. Quod cum significasset vestrorum exercituum Præfecto, is misit fortes viros, qui Christianum hominem è teterrimo carcere liberarent, maxime cum didicisset eum esse legatum meum. Itaque illum ereptum è manibus inimicorum, curauit vestris nauibus ad conspectum vestrum transfuehendum. Is Matthæus meo nomine, tibi Regi madata exposuit, rescriptisque se honorifice susceptum fuisse, & cumulate omnis generis muneribus honoratum: quod & nuncij pariter vestri affirmabant, quos magnus vestrae classis præfectus Didacus Lupez de Sequeira ad nos misit, qui literas præsentarunt, quas afferre debuerat Eduardus Galuanus, qui in insula Camerons die obierat: quibus conspectis literis, magnope sum gauisus, & deo egi gratias: & tui magnam cepi voluptatem, cum pectora vestrorum nunciorum crucibus insignita conspicerem, & expirer peccato eorum tenere fidei Christianæ, quæ esset verissimi: et illud me singulari deuotione iniecta vehementer promouit

b iij q

quod intelligeret iter in Aethiopia inuentum esse, non sine miraculo. Nam referebant praefectum classis, quum diu per mare Arabicum errasset, & propterea de inueniendo nostro portu desperasset, re infecta, redire in Indiam voluisse, maxime propter saevas maris tempestates: sed in aurora opportunè rubram crucem in caelo apparuisse, qua salutata, à nautis proras in eam partem esse conuersas, monstranteque Deo reperit esse portum nostrum, quae res mihi pro miraculo visa est: & certè is classis praefectus Deo debet admodum esse dilectus, postquam tantam ei felicitatem concessam videmus, quantam nemo ante eum à deo impetrare potuerit. De hac autem mutua legatione antiquitus praedictum fuit à Propheta in libro de vita & passione sancti Victoris, & in libris sanctorum Patrum, quod Rex magnus Christianus, cum Rege Aethiopiae esset cum mutua pace conuenturus: sed hoc nequaquam futurum existimabam diebus vitae meae. Verum Deus certum sciebat, ut laudetur nomen eius, qui nuncium ad me detulit, ut ego pariter id mittere possem ad te patrem meum in Christo, & amicum, ut simus in vna fide, postquam à nullo alio rege Christiano nuncium aut certam notitiam habuerim. Hactenus circum me Mauri erant, filij Mahometis, & Gentiles: & reliqui sunt serui, qui Deum non agnoscunt, & alij qui ligna & ignem venerantur,

& alij

& alij qui solem adorant, & alij qui serpentes Deos esse putant: cum his nunquam pacem habui, quoniam ad veritatem venire recusant, & frustra his predicabam fidem: nunc vero conquiesco, & Deus quietè dono mihi dedit cum hostibus meis & tuis. Nam in finibus meis cum armatus contra eos progredior, ipsi faciem & terga vertunt, & Duces & milites mei per campos de his victorias consequuntur. Neque mihi Deus irascitur, ut dicit Psalterium, & Deus vota eorum Regum implet, qui iusta petit, nec hoc ad laudem nostram pertinet. Nam Deo agendae sunt gratiae, is est qui mundum vobis dedit, & terram Gentilium perpetuo concessit, ac aliorum terras, quae sunt à finibus vestris, ad initium Aethiopiae: propterea ingentes Deo gratias ago, & praedico summam eius potentiam, cum sperem eorum populorum filios, qui in tuam ditionem venient, procul dubio fidei veritatem esse cognituros: quamobrem do gratias Deo, & spero quod filij vestri, & ego, & vos, de felicibus earum rerum successibus abundè laetabimur: & vos Deo debetis continuè supplicare, donec gratiam vobis det potiandi templi sancti in Hierusalem, quae est in potestate hostium Christi, Maurorum, & Gentilium, & haereticorum: & si hoc perfeceris, caput tuam omni laude plenissimum erit. Caeterum ex numero legatorum, qui ad me veniebant, cum praedicto Mat

tho

thæo tres periere, & Præfekt⁹ magnus vestrę clas-
 sis deuenit apud Macua in colloquium cum Re-
 ge de Bernagais, qui est imperio meo subiectus,
 & statim legatos ad me misit, & munera ingen-
 tia, quę mihi charissima fuerunt. Verum nomen
 vestrum omni gemma, & thesauro mihi precio-
 sius videtur. Sed hæc transeamus, & agamus in-
 ter nos, quomodo inuadere, & capere possumus
 alias infidelium terras. Ego certè dabo millies cę-
 tena millia drachmarum auri, & totidem millia
 miliarium virorum. Itemque materiam, & fer-
 rum, & cuprum, in vsum ædificandę & ornandę
 classis: magnam etiam comæatus copiam: ami-
 cę vnā conueniemus: & quoniam non est consue-
 tudinis, & dignitatis meę, ad petendam pacem
 legatos mittere, & tu primus à me eam syncerę
 quęstiuisti, ad verificanda Christi verba. Nam scri-
 ptum est, Beati pedes, qui portant pacem. Et ego
 propterea sum ad id paratus, more Apostolorū,
 qui erant vnanimis, et vnus cordis. O Rex, & pa-
 ter mi Emanuel, vnus Deus te sospitem velit, &
 seruet, qui est Deus cęli, & semper vnus substā-
 tię, nec iuuenescit, nec senescit. Is qui ad te
 nuncium attulit, Rodericus Lima vocabatur, le-
 gationis optimorum virorum princeps, & cum
 eo Franciscus Aluarez, quem propter vitę pro-
 bilitatem, & singularem religionem, & iusticiam
 valde charissimum habui, maximè quod verissi-
 mis

mis verbis, cum esset interrogatus de fide, aptis-
 simè respondebat. Et ita debetis eum exaltare,
 & magistrum appellare, & dare ei officium con-
 uertendi populos de Macua, & de Dalaca, de
 Zeila, & omnium insularum maris Rubri, quon-
 iam sunt in finibus regnorum meorum: & ego
 ei concessi crucem, & baculum, in signum po-
 testatis: & ita vos iubete, vt hæc ei concedantur,
 & creetur Episcopus illarum terrarum, & insu-
 larum, quoniam hoc meretur, & idoneus est in
 hoc officio administrando: & tibi Deus plurimū
 benefaciet, vt semper sis fortis contra hostes tu-
 os, & eos cogatis ad pedes vestros procidere: &
 Deus tibi vitam prolonget, & participem faciat
 regni cęlorum in optimo loco, sicut ego pro me
 optarem. Audiui autem auribus meis multa bona
 de te, & oculis video, quę videre nequaquam
 credebam, & Deus cuncta de bono in melius suc-
 cedere velit: & ibi sit vester locus supra lignum
 vitę, vbi est locus sanctorum. Amen.

Ego sicuti fili⁹ paruulus, quę iussistis feci, et fa-
 ciam si venerint legati vestri, vt iniucè mutuis o-
 pibus adiuuemur. Singulis autē Oratoribus ves-
 tris, qui veniēt, sicut tum fecistis ad Mazua, aut
 Delacam, & ad portus intra angustias maris Ru-
 bri, ea tribuam, tribusque curabo, quę fienda si-
 gnificabitis, sicut maximè desydero, vt in con-
 silio, & rerum actione prosperè coniungamur.

Nam

Nam cum ad ea littora copię vestrę peruenerint, maturè & ego cum meis exercitibus adero. Et quoniam in finibus meis nemo est Christianus, neque templa Christianorum uisuntur, concedã uestris hominibus habitandas illas terras, quę sunt proximę Maurorum ditioni: propterea op^o est, ut cęptis uestris debitum finem asseratis.

Interim mittite ad me viros eruditos, atque etiam celatores imaginum auri & argenti, & fabros cupri, & ferri, & stanni, & plumbi: itē artifices, q̄ literis nostrę lingüę ꝑ Ecclesia libros imprimant: item aliquos, qui ex auro braeteolas facere, & cum his inaurare alia metalla sciunt. Hi erunt in domo mea honestissimè tractati, & si discedere uoluerint, laborum suorum eis amplam mercedē soluam. Iurōque per Deum Iesum Christum Dei filium, me eos liberè cum uoluerint, esse dimissurum. Hoc autem peto fidentissimè, quoniam mihi uestra uirtus spectata est, & bonitas maximè agnita, & scio me amari abs te plurimum: & hoc agnoui certius, quod Matthæum mei gratiã honorificè & liberaliter susceperitis, & miseritis. Et ideo adnitor ea impetrare: neque hoc uobis pudorem afferat, nam omnia perfoluam. Et id quod filius petit à patre, negari non debet: & tu es pater meus, & ego filius tuus, & simus coniuncti simul: sicut laterculus cum laterculo in pariete copulatur, ita duo in vno corde,

&

& amore Iesu Christi consentimus, qui est caput mundi, & qui cum eo sunt, assimilantur laterculis in muro coniunctis. Amen.

LITERAE EIVSDEM DAVIDIS

Aethiopię Imperatoris, ad Ioannem huius nominis tertium, Portugallię, &c. Regem, scripte anno millesimo, quingentesimo, vigesimo quarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis, creatoris cœli & terrę, & omnium rerum factarum, uisibilem, & inuisibilem. In nomine Dei filij Christi, qui est filius, & consilius, & propheta patris. In nomine Dei spiritus sancti, paraclæti, Dei uiui, æqualis patri, & filio, qui locutus est per os prophetę, spirando super Apostolos, ut gratias agerent, & laudarent Trinitatem perfectam in cœlo, & in terra, in mari, & in profundo semper. Amen.

Mitto has literas & nuncium ego Thus uirginis, quod est mihi nomen à baptisate, nunc uerò

verd cum Imperij sceptro assumpsi nomen Dauid, dilectus Deo, columna fidei, stirps Iuda, filius Dauid, filius Salomonis Regum Israel, filius columnæ Syon, filius seminis Iacob, filius de manu Marię, & filius Nau per carnem, maximo, & potentissimo, & altissimo Ioanni Regi Portugallie, & Algarbiorum, filio Regis Emanuelis. Pax sit tibi, & gratia domini nostri Iesu Christi sit semper tecum, AMEN.

Eo tempore quo ad me relatum est de potentia Regis patris tui, qui Mauros foedissimi Mahometis filios debellabat, Deo gratias ingentes egi, propter incrementum, & magnitudinem, & coronam conseruationis, in domo Christianitatis. Similiter summam cepi voluptatem ex legatorum aduentu, qui verba ipsius Regis ad me detulerunt: ex quibus singularis amor, & noticia, & amicitia inter nos effecta est, ad eradicandos, expellendosque malignos Mauros, & incredulos Gentiles, qui habitant inter tua meique regna. Dum essem in hac læticia, audiui tuum, meminique patrem, prius esse vita defunctum, quam hinc legatos ad eum mitterem. Quamobrem gaudium meum in mororem subito conuersum est, ita vt in hoc cordis mei dolore, mecum etiam aule nostræ proceres, & Prælati Ecclesiastici, & qui in monasterijs sunt, omnisque demum subditi nostri vehementissimum luctum fecerint, ita

ita vt voluptas primi nunciij, cum tristitia huius nouissimi exæquaretur. Domine à principio re-
gnorū meorū hæcenus nulla legatio, nullusque nuncijs, vel à Rege, vel à regno Portugallie ad me peruenit, nisi dum viueret Rex, tuus pater, qui Duces suos ad me misit, & proceres cum Clericis, & Diaconis, qui totum solennium missarū apparatus attulerunt. Et propterea maximè sum lætatus, & eos honorificè suscepi, & non multo post eos dimisi, vt reuerterentur cum honore, & pace: & postquam peruenerunt ad portum maris, qui est in sinibus meis, in mari Rubro, non inuenere magnum Præfectum classis, quem pater tuus miserat: is enim non expectauit, & de hoc me fecerat certior, quoniam non potuit expectare, cum esset moris vestri, de triennio in triennium magnum classis Præfectum creare. Interim alius nouiter creatus aduenit: qua de causa longiorem, quàm opus esset, moram legati contraxerunt. Nunc verò mitto mandata mea per fratrem Christophorum Licanati, cui nomen à baptisinate est Zago Zabo, nempe gratia patris, qui desideria mea coram vobis explicabit: & item ad Papam Romanū mitto Franciscum Aluarez, qui nomine meo præster obedientiam, vt iustum est. O Domine Rex frater mi attende, & da operam amicitie, quam inter nos pater tuus aperuit, & crebro mitte nuncios,

nuncios & literas: nam eas magnoperè videre defydero, vt à fratre meo: nam id æquū est, cum ambo simus Christiani. & Mauri qui mali sunt, semper in sua secta concordēs existunt: & nunc profiteor me nolle in posterum legationes Regis Aegyptij admittere, nec aliorum item Regum, qui ad me sepe legatos mittebant: sed solum celsitudinis tuæ, quos venire maximè opto: quoniam Reges Mauri me loco amici non habēt, propter religionis disentionem: sed amicitiam simulant, vt tutius & liberius mercaturam in nostris regnis exerceant, inde magnum commodum cōsequuntur. Ingentem enim vim auri, cuius sunt auidissimī, è regnis meis exportant, cum parum mihi sint amici, & commoda eorum nullam mihi offerant letitiam: sed hoc tolerandū fuit, quoniam superiorum regum nostrorum vetus est institutum: & si eis nequaquam bellum infero, & penitus profligo, temperandum in hoc mihi esse arbitror, ne illi contrā sanctum templum in Hierusalem violent, & diruant, in quo sepultura est Iesu Christi, quam Deus in potestate sceleratissimorum Maurorum reliquit: & pariter solo æquaret alia templa, quæ sunt in Agypto, & Syria: & hæc causa est, cur eos non inuadam, & debellem, cuius rei me plurimum tædet. Etiam hoc mihi facilius persuadeo esse faciendum, quum neminem Christianum Regem habeam finitimū, qui me

adiuuēt

adiuuēt, & cor meum exhilarēt. Ego mi Rex nequaquam lætari possum de Christianis Europæis Regibus, cum eos audiam in vno corde minime consentire, vigerēque inter eos bella. Estote simul omnes in vna cōcordia vnanimes. Debetis enim inter vos certo fœdere esse contenti. Et certè si mihi Christianus Rex finibus esset coniunctus, nunquam vna hora ab ipso discederem: & de hoc non planè scio quid dicam, aut omnino faciam, cum hæc à Deo ordinata esse videantur. Domine mi mitte obsecro frequentes ad me nuncios: nam cum literas tuas video, vultum certè tuum intueor. Quoniam maior amicitia oritur inter longinquos, distantes, quam inter eos qui propinqui sunt, propter desiderium quo tenentur. Nam is qui reconditis habet thesauros, cum eos oculis non videat, corde semper, & quidem vehementissimè diligit: sicut Dominus Iesus Christus in Evangelio dicit, Vbi thesaurus tuus, ibi cor tuum: ita cor meum apud te est, quum tu ipse meus sis thesaurus: & tu pariter me tuum thesaurum debes efficere, & cum meo tuum cor sincerè copulare. O Domine frater serua verbum hoc, nam es prudentissimus, & (vti audio) patri in sapientia similis: & de hac re cognita, statim Deo gratias egi, abiectione dolore, gaudium à me susceptum est, & dixi, Benedictus sis filius sapiens, & magni capitis, filius

c Regis

Regis Emanuelis, qui sedet in cathedra regno-
rum suorum. Domine mi caue ne defatigeris,
cum sis fortis non secus ac pater tuus, nec ostende
debiles vires aduersus Mauros & Gentiles.
nam eos cum Dei auxilio, adiuuante virtute tua,
facile debellabis & destrues: & non dicas tibi esse
à patre tuo vires exiguas. Nam ex sunt certè fa-
tis magnæ, & Deus semper opem feret. Mihi
adsunt viri, aurum, commeatus instar arenæ mar-
ris, & stellarum cœli. Nos simul coniuncti totam
Maurorum barbariem destruemus: neque aliud
à vobis peto, quàm peritos viros, qui meos mili-
tes in prælijs ordines seruare doceant. Et tu Rex
vir integræ ætatis existis. Rex Salomon duode-
cim annorum ætatis imperium suscepit, habu-
itque magnas vires, & patre sapientior fuit. Ego
quoque cum Nau pater meus excessit ab huma-
nis, puer vndecim annorū remansit, ingressusq; sedē
patris, Deo dante ampliores opes & vires eo sum
consecutus. Nam in manu mea omnes finitimi et
Regnigentes existunt: propterea ambo gratias
Deo agere debemus tanti accepti beneficij. Pre-
be mihi aures frater, & Domine. Nam hoc vno
verbo à vobis postulo, vt viri docti, atque etiam
artifices mihi mitantur, qui imagines, & libros
impressos, enses, & omnis generis arma milita-
ria fabricare sciant. Itémque architecti, fabri lig-
narij, & Medici, qui pharmaca componere, &

vulnera

vulnera curare didicerint. Cupio etiam eos ha-
bere, qui aurum in bractæas extenuare, & aurum
& argentum egregie celare valeant: ac etiam au-
rum & argentum è venis terræ eruere, & metal-
lorum omnium fodinâ exercere sciant. Præter
hos, apud me etiam chari erūt, qui plumbeas te-
gulas ducent, & tegulas ex creta facere docebūt:
omnes denique artifices mihi vsuri erunt, & præ-
sertim schlopetorum. Adiuua me obsecro in his
rebus, sicuti frater fratrem, & te Deus ita adiu-
uabit, & ab omni malo liberabit. Deus exaudiat
orationes, & petitiones tuas, sicuti recepit sancta
sacrificia in omni tempore: & in primis sacrificia
Abel, & Noe, quando fuit in arca: & illud Abra-
ham, quando fuit in terra Madian: & illud Isa-
ac, quando discessit à fossa iuramenti: & illud Ia-
cob, in domo Bethleem: & Moyfis in Aegypto,
& Aaron in monte, & Ieson filij Nau in Gal-
gala, & Gedconis supra plagam, & Sampsonis,
quando sitim habuit in terra sicca: & Samuelis
in Rhama prophete, & David Nacira, & Sa-
lomonis in ciuitate Gabcon, & Helie in mon-
te Carmelo, quando suscitauit filium viduæ
mulieris è Richa supra puteum: & Iosaphat
in prælio: & Manasse quando peccauit, & ad
Deum est conuersus: & Danielis in spelunca le-
onum, & trium sociorum Sydrach, Misach, Ab-
denago in camino ignis: & Annæ ante altare,

c ij &

& Neemiënæ, qui fecit muros cum Zorobabel, & Marathîæ cum filiis supra quartam partem mundi, & de Esau, supra benedictionem. Ita Domine, Deus recipiet tua sacrificia, & supplicationes, & te adiuvabit, & erit pro te contra omnes peruersitates in omni tempore, & singulis diebus. Pax sit tecum, & ego te amplector sanctitatis brachijs, & similiter singulos amplector, qui tibi sunt à consilijs sanctis regni Portugalîæ. Itémque Archiepiscopos, & Episcopos, Sacerdotes, & Diaconos, virósque pariter & mulieres. Gratia dei, & benedictio

virginis Mariæ matris

Dei sit tecum & omnibus.

AMEN.

LITERAE EIVSDEM SERENISSIMI DAVIDIS AETHIOPÎE Imperatoris, ad Pontificem Romanum, scriptæ anno millesimo, quingentesimo, vigesimo quarto,

Paulo Iouio interpretete.

Nomine Dei patris omnipotentis, creatoris cæli & terræ, visibilium, & inuisibilium. In nomine Dei filij Iesu Christi, qui est idem cum ipso, à principio mundi, & est lumen de lumine, & Deus verus, de Deo vero. In nomine Dei spiritus sancti, Dei viui, qui processit, ex Deo patre.

Has literas is ego Rex mitto, cuius nomen leones veneratur, & Dei gratia vocor Athani T inghil, id est, Thus virginis, filius Regis Dauid, filius Salomonis, filius Regis de manu Mariæ, filius Nahu per carnem, filius sanctorum Petri, & Pauli, per gratiam. Pax sit tibi iuste Domine, pater sancte, potens, pure, sacrate, qui es caput Pontificum omnium, & neminem metuis, cum nemo tibi possit maledicere: qui es vigilantissimus supra animas curator, & amicus peregrinantium, consecrate magister, & prædicator fidei, & earum rerum hostis, qui conscientiam offendit, amator optimorum morum, vir sanctus,

c iij quem

quem omnes laudant, & benedicunt. O felix san-
 cte pater, ego tibi reuerenter obedio, cum sis pax
 omnium, & cuncta bona merearis, & ita equum,
 vt omnes tibi obedientiam praestent, sicuti sancti
 Apostoli praecipunt apud Deum. Hoc verè ve-
 strum est: ita etiam praecipunt, vt veneremur E-
 piscopos, Archiepiscopos, & Praelatos. Similiter
 vt te loco patris amemus, & loco Regis vereamur,
 & tibi vti Deo fidem habeamus. Propterea
 dico ego humiliter, ad terram genibus flexis, ti-
 bi pater sancte syncero admodum corde, quod
 tu pater meus es, & ego filius tuus. O pater san-
 cte potentissime, cur neminem vnquam ad nos
 misisti, vt certius de vita salutèque mea cogno-
 sceres, cum tu sis pastor, & ego ovis tua: bonus
 etenim pastor sui gregis nunquam obliuiscere-
 tur: nec tibi à regionibus vestris nimium semo-
 tus deo existimari, vt nuncijs ad me nequeant
 peruenire: cum ex remotissimis terrarum regnis
 Portugalliae Rex Emanuel filius tuus, Oratores
 ad nos commodissime miserit: & si Deus cum ad
 se in caelum euocare distulisset, ea quae tum agi-
 tabamus, procul dubio felicem exitu habuissent.
 nunc verò maxime opto prospera, & salutaria de
 sanctitate vestra per certos nuncios audire: neq;
 enim vnq; à sanctitate vestra verbu' recepi, quum
 aliqua tantum à nostris, qui ex voto peregrinantur,
 audierim. Sed hi cum neque meo nomine
 proficiscan-

proficiscantur, neque quicquam literarum à vo-
 bis afferant, incerta fide nobis percunctantibus,
 dicunt se ab Hierosolymsa, deinde solutis votis, ad
 visitanda Apostolorum limina, Romam perue-
 nisse: cum intelligant ea loca facile peti, quod à
 Christianis teneantur. & certè summam capio
 ex eorum sermonibus voluptatem, quoniam dul-
 cissima cogitatione sancti vultus tui imaginem
 intueor, quae mihi Angeli formae simillima vide-
 tur, & illa sicuti angelicè me diligere, venerariq;
 fateor. Sed profecto mihi esse gratius atq; iucun-
 dius, verba tua, tuasque literas deuotissime con-
 templari. Atque ita nunc te oro, vt nuncium tu-
 um cum benedictione ad me mittere velis ad ex-
 hilarandum cor meum: nam cum in religione
 & fide consentiamus, id mihi ante omnia vide-
 tur expetendum, suppliciterque item oro, vt a-
 micitiā meam, ad instar annuli, quem induis in
 digitum, & torquis aurei, quem humeris im-
 ponis, in intimum cor reponere velis, vt meae
 memoria nunquam ex animo vestro deleatur.
 Gratis etenim verbis & literis amicitia maxi-
 me crescit, cum eam sancta pax complectitur,
 e qua omnis humana letitia facile prouenit.
 Quemadmodum enim is, qui vehementer sitit,
 frigidam maxime aquam desyderat, vt in sacris
 scripturis habetur: ita animus meus ex nuncijs,
 & literis, quae ex remotissimis terris deferuntur,

incredibile gaudium concipere solet: neque tantummodo de sanctitate vestra, si aliqua audiero, verum si certa de singulis terræ Christianæ Regibus referentur, mirum in modum lætabor: si cuti his accidit, qui præliando opima spolia reperiunt, & legunt: hoc enim facillimè fieri potest, postquam Rex Portugallie totum id iter aperuit, qui ad nos iam pridem legatos suos misit cum strenuissimis equitibus. Dum autem pater meus adhuc esset in humanis, neque tum, aut demum à quoquam alio rege Christiano, vel ipso Pontifice, aut nunciū, aut omnino literas recepimus. Quamquam in nostris Archiuis proavi nostri, earum literarū memoria cōseruetur, quas Papā Romanus nomine Eugenius, ad has terras misit, cum regnaret semen Iacob, Rex regum in vniuersa Aethiopia, Rex metuendus. Præscriptio autem literarum hæc erat: Eugenius, Romanus Pontifex, filio dilecto nostro Regi, ex femine Iacob, Regi Regū in vniuersa Aethiopia, maxime metuendo, &c. In summa autem literarū significabat filium suum Ioannem Palæologum, qui biennio antè esset mortuus, Regem Regum Romarū, ad sacrosanctam synodum celebrandam euocatum fuisse, & cum eo Iosephū Patriarcham Constantinopolitanum venisse cum magno numero Archiepiscoporum, & Episcoporum, & omnis generis Prælatorum, in quibus etiam fuissent

Procuratores

DE AETHIOPVM MORIB. 41
 Procuratores Patriarcharum Antiocheni, Alexandrini, & Hierosolymitani. Qui omnes se cum sanctæ fidei, & religionis amore firmiter cōsuliissent, constitutaque vnitæ Ecclesiæ, sublatas fuisse antiq̄ tēporis difficultates, non sine diuino auxilio, quæ erroneæ & religiōi cōtrariæ videbatur: quibus rebus ritè sancitis, & constitutis, ipse Papā omnibus singularem lætitiā peperisset. Hunc autem librum Papæ Eugenij ad vos mittimus, quem incorruptum seruauius: totum etiam Pontificiæ benedictionis ordinem & potestatem misissemus, nisi harum rerum nimis magnam volumē esse videretur, quum magnitudine libri Pauli ad gentes omnino superet. Legati verò, qui hæc à Pontifice ad nos detulerunt, fuerunt Theodorus, Petrus, Didymus, & Georgius, serui Iesu Christi. Tu verò sanctissime pater rectè feceris, si euolui vestros libros iusseris, vbi harum rerum, de quibus scribimus, vti facile arbitror, aliqua memoria reperiat. Itaque sancte pater, si aliqua ad nos perscribes, firmiter existimato, cuncta in nostros libros diligentissimè fore conscripta, vt posteris nostris earum rerū sempiterna memoria relinquatur. Et certè is mihi beatus esse videtur, cuius memoria custodita literis, in vrbe sancta Roma, & in sede sanctorum Petri & Pauli conseruatur. Hi enim sunt domini regni cœlorum, & totius mundi iudices.

Et

Et quoniam ita credo, propterea has mitto literas, ut mihi gratia pareatur apud sanctitatem vestram, & vestrum sanctissimum Senatum, ut inde sancta benedictio mihi proueniat, & bonorum omnium incrementum. Obnixè etiam precor sanctitatem vestrâ, ut mihi mittere velit aliquas Sanctorum imagines, & præcipuè beatæ Mariæ virginis, ut sepius sit in ore, atque memoria mea nomen vestræ sanctitatis, & continuam ex muneribus vestris capiam voluptatem. Idcirco etiâ vehemèter postulo, ut mihi viros sacrarû literarû doctos, atque etiam artifices mittatis, qui imagines fabricent, atque ita enses, & arma bellica omnis generis, itémque cælatores auri, atque argenti, & fabros lignarios, præcipuè architectos, qui domos ex lapide construunt, & tegulas ex plumbo cuprôque ducere sciant, quibus domorum tecta protegantur: ad hos etiam nobis admodum chari erunt, qui vitrum confare, organaque musica scitè facere, & doctè pulsare sciant, itémque fistulatores, & tibicines. Hos verò artifices ex domo vestra præcipuè mihi mitti vellem: vel si horum domi vestræ exigua erit copia, ab alijs regibus filijs vestris eos sanctitas vestra poterit impetrare, quoniam vestris imperijs & nutibus facillè obediunt. Hi cum ad me peruenierint, pro meritis summo in honore habebuntur, ex liberalitate mea mercedem amplam accipient.

pient: & si domum aliquis redire concupiscet, præmijs abundè ornatus abibit, uti placuerit, quando nec inuitum quenquam sim retenturus, cum fructum aliquem ex eius industria percipero. Nunc ad alia transeundum est: & iam à te postulo sanctissime pater, cur non hortaris Reges Christianos filios tuos, ut arma deponant, & uti fratres decet, concordés inter se esse velint, postquam ipsi oues tuæ sunt, & tu ipse pastor earum? Optimè quidem tua sanctitas nouit, quid Euangelium præcipiat, quod dicat: Omne regnum in se diuisum desolabitur. Nam si Reges animis, & fœdere certo consentient, facillimè Mahumetanos omnes delebunt, & pseudoprophetae sepulchrum felici irruptione disturbabunt, & diruent. Ob hanc rem da operam pater sancte, ut inter eos bona pax fiat, & certum fœdus amicitiae percutiatur: hortareque eos, ut mihi adesse, atque opem ferre velint, cum in regnorum meorum finibus à Mahumetanis Mauris pessimis hominibus sim ex omni latere circumdatus. Ipsi autem Mauri Mahumetani inter se mutuis auxilijs vtuntur, Regesque cum Regibus, & Reguli cum Regulis, aduersus nos syncerè & constantissimè cõueniunt. Mihi Maurus quidem admodum vicinus est, cui finitimi alij Mauri arma, equos, atque instrumenta bellica suppeditant. Hi sunt Reges Indis, Persidis, Arabiæ,

Arabiz, atque Aegypti. Quibus de rebus singularem animo indies capio molestia, cum hostes Christianae religionis, fraterna charitate inter se coniunctos, pace frui conspiciam. Reges vero Christianos, fratres meos, nihil omnino istis iniurijs commoueri, neque ullam mihi opem afferre, uti certe deceret Christianis, postquam foedissimi filij Mahumetis inter se mutuis opibus adiuantur. Neque ego is sum, qui ad id militares copias postulem, cum milites mihi superfunt. Orationes, & supplicationes tantum peto, locumque gratiae, apud sanctitatem vestram, & Reges fratres meos exopto: quaerenda enim mihi est haec vobiscum amicitia, ut copiose his rebus, quas supra postulavi, ad terrorem Maurorum sim instratus: & Christiani nominis hostes vicini mei intelligant, Reges fratres meos singulari studio mihi fauere, atque opem ferre. quod certe ad commune decus pertinet, postquam in vna religionis & fidei veritate consentimus: & in eo consilio sumus permanaturi, quod firmum atque absolutum erit cum eo, quod vtilius eueniet: Deus itaque desideria vestra impleat, super laudibus Iesu Christi, & Dei patris nostri, quem omnes laudant per omnia saecula. Et tu domine pater sancte complectere me, cum omnibus sanctis Iesu Christi, qui sunt Romae: & pariter in hos amplexus recipiantur omnes incolae regnorum meorum, & qui Aethiopia

thiopiam inhabitat: & reddatur gratia domino Iesu Christo cum spiritu vestro. Has vero literas sanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugallicae, filij potentissimi Regis Emanuelis, per Oratorem nostrum Franciscum Aluarez.

ALIAE LITERAE EIVSDEM

Dauidis Aethiopiae Imperatoris, ad Pontificem Romanum, scriptae anno millesimo, quingentesimo, vigesimo quarto, Paulo Louio interprete.

Elix sancte pater, qui à Deo effectus es Gentium consecrator, & sancti Petri sedem obtines. Tibi datae sunt clauae regni caelorum, & quodcumque ligaueris, vel solueris super terram, erit ligatum, vel solutum in caelis, sicut dixit Christus, & ita in Euangelio Mattheus scribit. Ego Rex, cuius nomen leones venerantur, & Dei gratia Atani Tinghil, id est, Thus virginis vocor, quod nomen est à baptisate, nunc vero in ipso suscepti regni initio assumpsi nomen Dauid, dilectus à Deo, columna fidei, cognatus stirpis Iuda, filius Dauid, filius Salomonis, filius columnae

columnæ Syon, filius seminis Iacob, filius de manu Marię, filius Nau per carnem, Imperator magnę & altę AEthiopię, magnorum regnorum, & ditionum, & terrarum, Rex de Xoa, de Cassate, de Fatigar, de Angore, de Bari, de Baaliganze, de Adea, de Vangue, de Goiame, vbi Nilus oritur, de Damaraa, de Vagemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahiom, de Sabaym, vnde fuir Regina Saba, de Bernagaes, & dominus vsque ad Nobiam, finem AEgypti. Hęc prouincię omnes in mea potestate sunt, & pleręque alię magnę, & item paruę, quę nunc à me nequaquam numerantur, neque regna, & prouincię suis nominibus expressi, veluti superbia, & vana gloria indutus. verum ob id, vt summus Deus magis ac magis laudaretur, qui singulari benignitate, tot amplissimorum regnorum Christianę religionis, superioribus meis Regibus imperia tribuisset: sed profecto me clariore gratia inter alios reges dignum fecit, vt religioni continuę inferuirem. Quoniam me Adel dominum fecerit, hostem Maurorum, & Gentilium qui adorant idola. Mitto ad deosculandos pedes sanctitatis vestrę, more ceterorum Christianę fidei regum, fratrum meorum, quibus neque religione, neque potentia sum inferior. Ego etenim in regnis meis sum columna fidei, neq; externis iuuor auxilijs, cum in solo Deo spem, & opem reponam, qui me sustinet,

stinet, & gubernat, ab eo tempore quo Angelus Dei allocutus est Philippum, qui fidem doceret Eunuchum potentis Reginę Candacis, Reginę AEthiopię, quę ab Hierosolyma Gazani pergebat. Philippus tum baptizauit Eunuchum, & Eunuchus demum Reginam, cum magna parte familię, & populi eius, qui nunquam desierunt esse Christiani, omniq; sequenti tempore perseverarunt fortes in fide. Prædecessores verò mei, nulla alta ope adiuti quam diuina, fidem in latissimis regnis propagarunt, quod & ego quotidie efficere contendo. Maneo etenim inter maximos regnorum meorum fines, vt leo ingenti sylua circundatus, & septus aduersus Mauros obsidentes & alias nationes fidei Christianę inimicissimas, quę nolunt audire verbũ Dei, neq; cohortationes meas, & ego gladio accinctus eos psequor, & paulatim extrudo, diuino scilicet fratre auxilio, quod nunquam mihi deest, quod secus accidit regibus Christianis. Nam si regnorum suorum fines extendunt, id facile possunt assequi: quoniã alter ad terrorem ferre posset, & auxilia subministrare, iuuariq; benedictione vestrę sanctitatis, cuius particeps ego sum, cum in libris meis habeatur litterę, quas superioribus temporibus Eugenio Papa cum benedictione misit ad regem semen Iacob. Quę accepta, tradita per manus benedictione ego fruor, & magnopere lætor. Ceterum ego in magna habeo

habeo veneratione sanctum templum in Hierusalem, ad quod sepius mitto oblationes debitas per nostros peregrinantes. Et multo plures & pinguiore mitterem, nisi itinera à Mauris, & infidelibus obsiderentur. Nam præter illud, quod dona nostra, & thesauros nuncijs eripiunt, etiam eos liberè pertransire non sinunt. Quod si paterent itinera, in familiaritatem & commercium Romanæ Ecclesiæ deuenirem, uti sit à cæteris Christianis regibus, quibus in religione Christiana non sum inferior. Et ita ut illi credunt, vnam fidem, rectam, & vnam ecclesiam confiteor: credoque sincerissimè in sanctam Trinitatem, & in vnum Deum, & virginitatem dominæ nostræ virginis Mariæ, & articulos fidei teno, & obseruo, uti ab Apostolis cõscripti fuerunt. Nunc Deus optimus manu potentissimi & Christianissimi Regis Emanuëlis iter patefecit, ut per legatos conueniremus, & in fide coniuncti Christiani cum Christianis Deo inferuiremus. Sed dum in aula mea eius oratores essent, allatum est eum vitam cum morte commutasse, filiumque eius, fratrem meum Ioannem paterni regni sceperum accepisse. Vnde sicuti ex patris morte summum senseram dolorem, ita ex filij felici in regnum assumptione mirificè sum lætatus, adeo ut sperem nos cõmunibus copijs, & viribus per regiones Maurorum pessimorum, terra marique iter aperturos,

atque

atque eos magno terrore illato, sedibus & regnis esse depulsuros, ut commodo pacatõque itinere, & Christiani Hierosolymitanum templum petere, & liberè cõmeare possint. Atque ego in primis, sicuti vehementer exopto, diuini amoris particeps esse possim in templo Apostolorum Petri & Pauli. Cupio autem ingenti desiderio consequi sacro sanctam benedictionem à vicario Domini nostri Iesu Christi. Nam procul dubio sanctitas vestra Dei est vicarius. Et cum à peregrinis, qui ex regionibus nostris ad Hierusalem, atque inde Romam non sine miraculo eunt, & redeunt, multa de sanctitate vestra ab his audio, quæ mihi incredibilem afferunt voluptatem & gaudium. Sed multo maiorem omnino caperem læticiam, si mei Oratores breuiore itineris compendium uti possent, & noua referrent. Sicuti antequam moriar, aliquando allaturos spero non sine gratia Dei omnipotentis, qui vos in sanitate & sanctitate conseruet. AMEN.

Exosculor autem pedes sanctos, & supplex oro, ut benedictionem ad me mittat. Has quoque literas sanctitas tuã accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugallie, per eundem Oratorem nostrum Franciscum cum Aluarez.

d. Has

Has epistolas à Paulo Iouio versas, huic nostro opusculo ob maiorem huius historiae cognitionem adiunximus, nec in eis aliquid mutauimus (quanquam in quibusdam locis mutatione indigissent) praeter pauca, quae ex Arabico & Abesynico idioma, in Lusitanicum sermonem, omnino male interpretata, mutato epistolarum ordine, fuerunt. Idem Iouius quoque in harum epistolarum enarratione, volumen quod Franciscus Alvarez de situ, moribus, cultuque Aethiopyum composuit, in quo etiam totum suum iter explicat, pollicitus est Latinum facere, cuius voluminis vnum exemplar penes me habeo: quod si Iouius à vertendo supersedeat, non abhorreret ab eius rei tractatione: quam id provinciae non libenter suscepero, nisi id tuis sanctissime pater mandatis mihi imperatum cognouero, quo tutior esse possim aduersus calumniosos, quibus videri possunt studio Reipublicae Christianae, sed aemulatione gloriae Iouianae hoc onus subisse. Ad quod cum fide tractandum, me non parum instructum arbitror. Nam cum perfunctus Germanicis & Sarmaticis legationibus, è Belgica ad Regem meum Ioannem eius nominis tertium redeo, cuius plurimam in me excipiendo & humanitate & munificentia expertus sum, Vlyssippe in colloquio Aethiopyici legati incido, viri & Episcopali dignitate venerabilis, & fide, doctrina, ac eloquentia Chaldaicae &

Arabicae

Arabicae linguae admirabilis, & in summa idonei, qui à potentissimo Aethiopyum imperatore, ad maximos principes de maximis rebus mitteretur. Huic autem nomen fuit Zaga Zabo: cum eo post initam inter nos firmissimam & constantissimam amicitiam, saepius sermonem miscui, variisque disputationes habui, praesertim de moribus, & religione Aethiopyum Christianorum: cupiebam enim eas res non ex verbis interpretantium peregrinorum, sed ab indigena, coram & ore tenus cognoscere. Inter caetera epistolam quoque per Mattheum legatum in Lusitaniam missam ei ostendi, quam ego iam pridem cum articulis, quos coram Rege Emanuele exposuerat, in linguam Latinam (ut dictum est) transfuleram, multaque ex illius admonitu castigavi, ubi interpretatio non plene rei fidem, aut indolem assecuta erat, quod tum mihi, tum Iouio non raro accidisse affirmabat: habebam enim iam mecum ipsius Iouij epistolas, quas summa cum diligentia contulimus. Postmodum vigente inter nos iam vera Christi charitate & amicitia, ausus sum ab eo petere planam & legitimam Aethiopyum fidei, & religionis enarrationem, eamque sua manu describi, quod mihi summa cum alacritate concessit, illaque statim describere incepit: sententiam summa fide in Latinam linguam refudi, ut ex sequentibus patebit. Id vero conscientia vigente eo ardentius aggressus

d ij sum;

sum, quod non ignorarem, si hæc apud me per-
rijsent, à nemine mortalium vnquam in lucem
proditura fuissent. Inde quod sic digesta &
composita ad phrasim Chaldaicam & Aethio-
picam essent, vt vix à quoquam intelligi potuis-
sent, nisi à me, qui ea omnia tam ex ore, q̄
ex scriptis ipsius Aethiopici Ora-
toris, per multam fami-
liaritatem consecui-
am pote-
ram.

IN NOMINE DOMINI

nostri Iesu Christi.

AMEN.

HAEC SVNT, QVAE DE FI-
de, & religione apud nos Aethiopes
habentur, & obseruantur.

REDIMVS in nomen sancte trini-
tatis, patrem, filium, & spiritum
sanctum, qui vnus est dominus,
tria quidem nomina, vna diuini-
tas, tres facies, vna verò similitu-
do, æqualis trium personarum cõiunctio, æqua-
lis inquam in diuinitate, vnum regnum, vnus
thronus, vnus iudex, vna charitas, vnum verbũ,
& vnus spiritus. Verbum autem patris, & filij,
verbũ spiritus sancti, & filius est idem verbum, &
verbum apud Deum, & apud spiritum sanctum,
& apud semet ipsum, sine defectu vllò, aut diuisi-
one, filius patris, & filius ipsius patris sine prin-
cipio, nempe primo sine matre filius patris. Ne-
mo enim nouit secretum & mysterium eius na-
tuitatis, nisi pater, & filius, & spiritus sanctus.
Is autem filius in principio erat verbum, & verbũ
erat verbum apud Deum, & Deus erat verbum.
Spiritus patris, spiritus sanctus, spiritus filij, spi-
ritus sanctus est: spiritus autem sanctus spiritus
sui, sine vlla diminutione, aut augmentatione. is

Hoc postea
explicat.

Huius no-
stri orato-
ris scrip-
ta in hoc loco
ambigua ha-
bebatur signi-
ficationem,
eã, que ma-
ritus sanctus
est: spiritus
autem sanctus
spiritus
sui, sine vlla
diminutione,
aut augmenta-
tione. is

d iij etenim

*cōgruit, se
xtus inferu
in us, aliam
hic in mar
gine expli
candā du
ximus, que
sequēs est,
Sine defectu
ullo aut di
uisione filius
patris, & fi
lius sui, &
principium
qui nempē
primo si
ne matre fi
lius patris,
&c.*

erenim spiritus sanctus, paraclētus, deus uiuus,
qui ex patre & filio procedit, locutus est p̄ os p̄
phetarum, & in flamma ignis descendit super A
postolos in atrium Syon. Qui per totum terrarū
orbem denunciarunt ac prædicarunt uerbum pa
tris, quod uerbū erat ipse filius. Præterea neq; pa
ter est primus, inde q̄ pater sit: nec filius postre
mus, inde q̄ filius sit: sic spiritus sanctus neq; pri
mus, neq; postremus est. Tres personę vnus De
us, qui uidet, & à nemine uidetur, qui uero suo
consilio cuncta creauit.

Postea uerō filius
sponte propter nostram salutem, ipso patre vo
lenti, spiritu sancto consentienti, ex altissimo suo
domicilio descendit, & incarnatus est de spiritu
sancto, ex Maria uirgine, quę Maria duplici orna
batur uirginitate, vna spiritali, altera uerò car
nali. Et natus est sine aliqua corruptiōe, ipsa Ma
ria matre post partū uirgine pmanenti, & magno
cum miraculo, & arcano igne diuinitatis afflata,
sine sanguine & doloribus peperit filium suum Iesum
Christū, qui homo innocens & sine peccato fuit,
& pfectus Deus, & pfectus homo, vnū solūmodō
habens aspectū. Adoleuit sensim ut infans, fugēs
lac Marię uirginis matris suę: & cū attingeret tri
gesimū annū, baptizatus est in Iordane. Et ut cę
teri homines ambulauit, fuitq; lassus, sudauit, esu
riuit, & sitiuit: Hęc oīa passus est sp̄te & volun
tarię, plurimāq; fecit miracula. Atq; per suā diu
nitatem

nitatē cęcis uisū restituit, claudos sanauit, lepro
sos mundauit, mortuōsq; suscitauit, ipseq; postre
mō uolēs captus est, & flagellat⁹, ac colaphis uer
beratus, & crucifixus, & languit, & mortuus est
ppter peccata nostra, & sua morte uicit mortem
ac diabolū, & sua uiua uigritudine dissoluit pec
cata nostra, & languores nostros tulit, & bap
tismo sanguinis sui, qui baptisimus mors eius fuit,
baptizauit patriarchas, & prophetas, descenditq;
ad inferos, ubi erat anima Adę, & eius filiorū,
atq; anima ipsius Christi, quę est ab Adam: quam
animam Adę ipse Christus accepit ex sancta Ma
ria uirgine, & in splendore & potentia diuini
tatis suę, & crucis fortitudine fregit œneas ac ig
neas inferorum portas, & catenis ferreis Sathā
nā colligauit, & redemit Adā, & eius filios. Hęc
oīa Christus fecit ppter eā q̄ plen⁹ diuinitate e
rat, & ipsa diuinitas erat cum ipsius anima, & e
rat etiā cum ipsius sanctissimo corpore, quę diu
initas uirtutem dedit cruci. Quam quidem diu
nitatem is cum patre in trinitate, & uitate sem
per habuit, & habet communem, Nec enim ipse
Christus obambulans in terris, caruit oculi mo
mento diuinitate, uel dignitate sua. Tum demū
sepultus, tertia die ipse Iesus Christus, princeps
resurrectionis, Iesus Christus dulcissimus, Iesus
Christus princeps sacerdotum, Iesus Christus
Rex Israel, cum magna potentia & fortitudine

*Hoc in fine
latē expli
cat.*

resurrexit. Et postquam omnia fuerunt adimpleta, quæ sancti prophetae prædixerunt, ascendit in caelum cum gloria, & sedet à dextra patris, & venturus est cum gloria, ferens ante faciem suam crucem, & in manu gladium iustitiæ, iudicare vivos & mortuos, cuius regni non erit finis.

Credo vnam sanctam catholicam, & Apostolicam ecclesiam, credo vnum baptismum, qui est remissio peccatorum, spero resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. AMEN.

Credo dominam sanctam Mariam virginem, virginem inquam spiritu, & carne, quæ ut dei mater, charitas omnium gentium est, sancta sanctorum, & virgo virginum, quam modis omnibus veneror. Credo sanctum lignum crucis, lectum ægritudinis Domini nostri Iesu Christi filij Dei esse, qui Christi salus nostra est, propter quem salui sumus. Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stulticia. Nos vero prædicamus, & credimus fortitudinem crucis Domini nostri Iesu Christi, quæ admodum sanctus Paulus doctor noster præcepit. Credo sanctum Petrum, petram legis esse, quæ lex ædificata est super sanctos prophetas, fundamentum, & caput Ecclesiæ catholice, & Apostolicæ Orientalis, & Occidentalis, ubi est nomen Domini nostri Iesu Christi. Cuius Ecclesiæ potestatem Petrus Apostolus habet, ac claves regni caelorum, quibus claudere, & ape-

rire

rire, soluere, & ligare potest. Is autem sedebit cum alijs Apostolis eius socijs super duodecim sedes, cum honore & laude apud Dominum nostrum Iesum Christum, qui in die iudicij sententiam est de nobis laturus. Quæ dies gaudij quidem Sanctis: doloris autem, & stridoris dentium, peccatoribus erit, cum deiciantur in ardentem flammam inferni cum eorum patre diabolo. Credo Sanctos Prophetas, & Apostolos, Martyres, & Confessores, veros Christi imitatores fuisse, quos cum sanctissimis Dei Angelis veneror, & honoro, parique modo etiam omnes illorum sectatores complector & deosculor. Deinde confessionem vocalem omnium meorum peccatorum credo faciendam esse apud sacerdotem, cuius precibus per Christum Dominum nostrum, salutem animæ meæ spero me consecuturum. Præterea Pontificem Romanum tanquam primum Episcopum, & pastorem ouium Christi agnosco, ac omnes Patriarchas, Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, quorum ille caput est, quibus tanquam ipsius Christi ministris pareo, ac obedio.

Hæc est fides & lex mea, & populi Aethiopicæ, qui est sub ditione Preciosi Ioannis, quæ fides atque Christi amor ita sunt apud nos confirmata, ut ea nec per mortem, nec per ignem, nec per gladium, fretus auxilio Saluatoris nostri Iesu Christi, nunquam sum abnegaturus: quam fi-

dem

dem omnes portaturi sumus in die iudicii, ante faciem eiusdem Domini nostri Iesu Christi.

Iam his enumeratis, erit nobis explicanda disciplina, & doctrina, ac lex, quæ Apostoli in sanctis Synodorum libris, & Canonum (quos Manda, atque Abethilis vocamus) nobis præceperunt. Sunt enim ij sanctæ Ecclesiæ legum libri octo, quos omnes Apostoli Hierosolymis congregati, scripserunt. De quibus habita inquisitione cum quibusdã doctõibus, postquam in Lusitaniam veni, neminem reperi, qui horum memoriam teneret. Observaciones verò, quas sancti Apostoli nobis in his libris præscripserunt, hæc sunt:

Primo oportere nos ieiunare singulis diebus Mercurij in memoriam consilij Iudæorum, quo die ab eis decretum & consultum fuit, Christum occidendum esse. Præterea ieiunandum esse singulis diebus Veneris, quo in die Christus Iesus crucifixus, & mortuus est pro peccatis nostris. Et in his duobus diebus præceptum est ieiunare vsque ad occasum solis. Quadraginta verò diebus quadragesimalibus, pane & aqua ieiunandum infuxerunt. Septem diei ac noctis incumbere rebus diuinis. Ex ijs edictis quoque tenemur & sacrum celebrare diebus Mercurij ac Veneris tempore vespertino: quoniam tunc expirauit dominus noster Iesus Christus in sancto ligno crucis. Diebus autem Dominicis omnes vna-

nimitèr

nimitèr vt congregaremur in sacra æde hora tertia diei ab ortu solis ad legendum & audiendum prophetarum libros voluerunt: atque postea, vt sanctum Euangelium prædicemus, sacrum quoque faciamus. Præterea nouè dies festos in Christi memoriam celebrandos constituerunt, scilicet Annunciationis, Natiuitatis, Circumcisionis, Purificationis siue Candelarum, Baptismi, Transfigurationis, Dominicæ palmarum, vsque ad Octauam Veneris sancti (vt vocamus) qui dies duodecim sunt, Ascensionis quoque; atque Pentecostes cum suis etiam ferijs. Et ex horum librorum præceptis, sine aliqua exceptione à festo Paschæ vsque ad Pentecosten singulis diebus vescimur carnibus, nec per hos dies vsque ad Octauam Pentecostes ieiunare tenemur: id quidem propter maiore venerationem & honore Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi. Item voluerunt vt diem mortis, & assumptionis Mariæ virginis cum omni honore celebraremus. Præterea præter Apostolorum præcepta quidam Preciosus Ioannes nomine Semen Iacob constituit in honorem eiusdem beatæ virginis, singulis annis triginta supra tres dies etiam celebrandos. Deinde propter Christi Saluatoris natiuitate celebrari iussit de vnoquoque mense diem vnum, qui dies vigesimus quintus semper est. Constituit quoque ex singulis mensibus vnum diem propter sanctum Michaelem celebrandum.

Vterius

Vterius ex indicto Synodorum Apostolorum, diem martyrij sancti Stephani, ac aliorum martyrum celebramus. Ex institutione quoque Apostolorum celebrare tenemur duos dies, scilicet Sabbati & Dominici, in quibus non licet nobis aliquam rem facere, ne minimam quidem. Diem verò Sabbati ob id, quod Deus in eo mundi perfecta creatione quieuit, seruiamus: quem ut vocari voluit, Sanctum sanctorum, ita planè videretur contra eius voluntatem & præceptum fieri, qui cælum & terram potius, quàm suum verbum perire vult, si cum magno honore ac religione is dies non celebraretur: præsertim cum ipse Christus non ad soluendum legem, sed ad implendum venerit. Quapropter non ad imitatione Iudaorum, sed iussu Domini nostri Iesu Christi, & sanctorum Apostolorum eum seruiamus, quorum Iudaorum gratia in nos Christianos translata est. In quo die Sabbati, excepto tempore quadragesimali, carnes semper comedimus. Id tamen in regno Bernagæ, ac Tigri Mahon non seruiatur, quorū duorū regnorū indigene ex veteri consuetudine, carnibus in diebus Sabbati & Dominici quadragesimalibus vescuntur. Diē autē Dominicū, ut cæteri Christiani, in memoriam Christi resurrectionis celebramus. Diem tamen Sabbati ex legis libris, & non ex Euangelio celebrandum esse scimus. Nihilominus Euangelium finem legis,

ac

ac Prophetarum esse, non ignoramus. In quibus duobus diebus credimus animas piorum defunctorum in purgatorio minimè cruciari. Quam quietem Deus in his sanctissimis diebus animis concedit, donec inde (finito termino suarum peccatorum pro facinoribus in hoc seculo meritarū) penitus emergant. Ad quas penas minuendas, ac earum cruciatus tempus attenuandum, elemosynas pro defunctis factas, credimus ipsis animis in purgatorio degentibus maximè prodesse. Ad quarum animarum remissionem Patriarcha nullas dat indulgentias, id ad solum Deum, ac poenarum temporis constitutionem credimus spectare. Nullos quoque dies indulgentiarum Patriarcha concedit.

Ex Euangelij lectione sex tantum tenemur seruire præcepta, quæ Christus ore proprio ita explanauit: Esuriui, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere: Hospes eram, & collegistis me: Nudus, & operuistis me: Infirmus, & visitastis me: In carcere eram, & venistis ad me. Quæ verba Christus in die iudicij solummodò est prolaturus. quoniam lex, teste Paulo, peccata nobis ostendit, quam legem, excepto Iesu Christo, nemo custodire potuit. Ipso Paulo quoque teste, Omnes ex peccato nati sumus, propter Eux matris nostræ transgressionem, & propter eius maledictionem. Præterea inquit ipse

mct

met Paulus, nos propter Adam mori, & propter Christi vitam viuere: qui Christus ob suam immensam misericordiam, nobis hæc sex præcepta dedit, vt cum venerit in sua maiestate iudicatur viuos & mortuos, saluatur. Quibus verbis ac præceptis in ipso tremendo iudicii die, bonis gloriam sempiternam, malis ignem, & perpetuam damnationem denunciat. Et quinque tantum peccata mortalia (vt vocant) annumeramus, id quidem ex vltimo Apocalypsis capite, vbi dicitur, Foris autem canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & Idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Item constitutum est à sanctis Apostolis in Synodorum libris, clericos vxores licere ducere, id quidem postquam cognitionem aliquam habuerint rerum diuinarum. Deinde in toto matrimonio in ordine presbyterorum recipiuntur, in quem nisi post annu trigessimu nemo recipitur: nec spurij, nec nothi aliqua ratione ad eundem sacratissimu ordinem intromittuntur, qui ordines à nemine, nisi ab ipso Patriarcha dantur. Mortua tamen prima vxore Episcopi aut clerici alia ducere non possunt, nisi Patriarcha ad id dispesauerit (quod aliquando indulgetur magnatibus, propter publicu bonu) nec habere concubinam, nisi se voluerint à sacris abdicare: quod si fecerint, res diuinas amplius tractare non possunt. Et hoc tam strictè seruatur, vt ij

presby-

presbyteri, qui secundò vxorem duxerint, ne car delam quidem vnam Ecclesie consecratà in manum auerent accipere. Quod si inuentum fuerit Episcopum, aut clericum filium spurium habere, ab omnibus beneficijs ac sacris ordinibus abdicatur: quorum bona, si sine legitima prole descedant, ad Preciosum Ioannem, & non ad Patriarcham veniunt. Et id quod presbyteri apud nos vxores possideant, ex Paulo accepimus, qui mauult clericum & laicum nubere quàm vri. Is quoque inquit, oportere Episcopu virum vnius vxoris esse, & irreprehensibilem, sobrium: parique modo vult esse Diaconos. Atque etiam vt Ecclesiastici perinde atque secularis proprias vxores ex legitimo matrimonio habeant. Monachi tamen vxores non ducunt. Et tam laici quàm clerici vnam tantum possident vxorem, & matrimonium non contrahitur pro foribus sacræ ædis, sed in priuatis domibus Paranymphorum. Ex sanctorum Apostolorum constitutione habemus, vt si sacerdos fuerit comprehensus in adulterio, homicidio, latrocinio, vel falsum testimonium tulerit, vt à sacris ordinibus destituatur, ac vt cæteri malefici puniatur. Rursus ex eorum Apostolorum instituto, Si aliquis siue Ecclesiasticus siue laicus cum vxore congressus fuerit, vel in somnis pollutus fuerit, spacio quatuor & viginti horarum templi non ingreditur. nec id quoque mēstruatis mulieri-

bus

bus licet, nisi septimo quoque die à menstruo, id quidem omnibus vestibus ablatis, quibus tempore menstrui utebatur, ipsaque bene lora, atque à sordibus repurgata. Item mulieri parienti masculum, non conceditur venire in templum, nisi post quadragesimum diem: parienti vero feminae, post octogesimum. Hanc consuetudinem ex veteri lege, ac ex noua Apostolica habemus, quas leges, instituta, ac praecepta diligenter in omnibus, quatenus fieri possit, obseruamus. Deinde prohibetur est apud nos, ne aut gentes, aut canes, aut alia huiusmodi animalia in templa nostra intrent. Item non datur potestas nobis ad eundi templum, nisi nudis pedibus: neque licet nobis in ipso templo ridere, obambulare, aut de rebus prophanis loqui, nec spueri, aut scraere in ipso templo. Quia Ecclesiae Aethiopiae non sunt similes terrae illi, ubi populus Israel comedit agnū paschalem, decedens ab Aegypto, in quo loco Deus iussit eos comedere indutos calciamentis, & zonis accinctos propter terrae pollutionem. Sed similes sunt monti Synai, ubi Dominus locutus est Moysi dicens, Moses, exue calciamenta tua, quoniam terra, quam pedes tui premunt, sancta est. Et hic mons Synai parens nostrarum Ecclesiarum est, ex quo suam acceperunt originem, ita ut Apostoli ex Prophetis, & nouo testamento à veteri. Præterea nec sacerdoti,

nec

nec laico, vel alij personæ cuius conditionis sit, assumpta venerabili Eucharistia licet expuere, à tempore matutino vsque ad occasum solis: & si spuerit, grauissima poena mulatur.

Item in memoriam Christi baptisimi, singulis annis, omnes in Epiphanijs domini baptizantur. id quidem facimus, non quòd ad salutem spectare credimus, sed propter Seruatoris nostri laudem ac gloriam. Neque vberius atque refertius spectaculis, iocis, & ceremonijs vllum aliud festum celebramus. quoniam in hoc die primò manifestè apparuit sanctissima Trinitas: cum Dominus nos ter Iesus Christus baptizaretur in flumine Iordæ, cum spiritus sanctus in specie colubæ super caput eius descenderit, & vox de caelo dixerit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit.

Qui spiritus sanctus apparens in specie albæ colubæ, cum facie & figura patris & filij apparuit in vna diuinitate. Parique modo Christus visus est à sanctis Prophetis per multas similitudines & formas. Primum in specie arietis albi, propter salutem Isaac filij Abrahamæ, eoque modo nominauit Iacob, Israel & Iacob, Iudam cattulum leonis, cui super alios fratres potestatem tribuit dicens, Ad prædam fili mi ascendisti, requiescens occubisti vt leo, & quasi leona, quis suscitabit eum? Item manifestauit se Moysi in monte Synai in specie flammæ igneæ, ostendit se san-

e

cto

Et Danieli prophetæ in similitudine petre. Ezechieli quoque filio hominis apparuit, & Isate in forma infantis. Manifestauit etiam se Regi Dauidi, & Gedeoni in rore super vellus. Præter has recensitas formas, in multis alijs visus est à sanctis prophetis. Tametsi tam varijs formis fuerit visus, semper similitudinem patris & spiritus sancti representauit. Et cum Deus etiã creasset mundum, dixit, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã, & fecit Adam ad suam imaginem & similitudinem. Propterea nos dicimus patrem, filium, & spiritum sanctum, esse tres vultus, in vna similitudine & diuinitate. Habemus quoque à temporibus Reginæ Saba circuncisionem, quam ad hunc vsque diem seruamus. Erat autem huic Reginæ Saba nomen proprium Maqueda, quæ more maiorum colebat idola. Ad cuius aures fama sapientiæ Salomonis cum peruenisset, quendam virum prudentem Hierosolymam misit, vt re omni explorata, certior de Regis prudentiã redderetur. Quo reuerso, & re explanata, subito se ad iter Hierusalem versus componit. Atque cum eo peruenisset, præter multa alia, quibus à Salomone erudita est, legem ac prophetas didicit, eaq; in patriam (facultate impetrata absundi) proficiscens, in itinere filium, quem ex Salomone conceperat, peperit, qui vocatus est Meilech, quem ipsa Regina in Aethio-

pia

pia vsque ad vigesimum ætatis annum apud se educauit, ac postea ad Salomonem eius patrẽ remisit, vt ab eo scientiam & sapientiam disceret, quem per literas obsecrauit, vt filii Meilech coram arca fœderis testamenti Domini Regẽ Aethiopiæ consecraret, ac crearet: neque vltius fœminæ ius regnãdi in Aethiopia haberent, vt tum in more erat, sed vt recto tramite masculi in regnum succederet. Qui cum Hierosolymam venit, à patre facillè matris postulata obtinuit, ac pro Meilech vocatus est Dauid: quem iam abudè in lege, atque in alijs disciplinis edoctum, pater Salomon constituit ad matrem remittere, id quidem cum maiore ornatu, regioque apparatu. Ad quod munificentius conficiendum, comites illi nobiles, ac primorum virorum filios tradidit, qui ei pro Regio more inseruirent. Præterea decreuit cum eo mittere Azariã principem sacerdotum, filium Sadoch principis quoque sacerdotum. Quod cum Azarias intellexisset, Dauidem hortatus est, vt ei à patre impetraret potestatem sacrificandi, p̄ successu itineris, ante arcam fœderis domini. Qua re à Salomone impetrata, Azarias subito tabulas, quæ secretissimè potuit, ad imitationem tabularum fœderis domini dedolare curat. Quibus p̄fectis ad sacrificandi se cõponit, in ipsoque sacrificio elanculum, atque mira arte, veras fœderis domini tabulas ex arca surripuit,

c ij pro

pro eis que adulterinas, quas secum portauerat, reposuit, se solo ac Deo conscio. Hæc narratio apud nos Aethiopes sanctissima & probatissima habetur, vt ex historia ipsius Regis Davidis (que iucundissima lectu est) apparet. Cuius historię liber tantę crassitudinis est, quantę omnes Pauli epistolę.

Ceterum cum iam David ad fines Aethiopię peruenisset, Azarias eius tentorium ingressus, id quod semper apud se occultum tenuerat ei reuelat, nempe tabulas fœderis Domini pene se esse. Quare audita, subito David ad tentorium vbi Azarias tabulas fœderis Domini habebat, accurrit: ibique præ nimio gaudio ad exemplum aui sui Davidis, ante arcam, in qua tabule erant, incepit saltare. quo à suis viso, & re intellecta, omnes pari modo gaudia & læticiam ingentem celebrauerunt. Tandem peragrata magna Aethiopię parte ad suam matrem peruenit. Quæ statim ei imperium omnium prouinciarum detulit, omnemque administrandi regni curam in eius humeros reclinauit. Et ab eo tempore fermè iam inde vsque in hunc diem clapsis interim bis millenis, sexcentis annis, regnum Aethiopię recto tramite, de masculino semper ad masculinũ trãsfertur. Et ab his temporibus legem Domini, & circuncisionem seruamus, vt antè dictum est. Ab eodem quoque tempore hucusq; ministeria, quæ

Salomon

Salomon filio suo Dauidi ad aulam suam gubernandam ordinauit, in eo ordine ac familijs, quo tunc tēporis erāt, conseruātur; nec aulicæ ministreria ex alia stirpe deligere fas habet, vel ipse Imperator. Insuper iussu & decreto ipsius Reginæ Maquedæ, mulieres quoque circunciduntur. Ad id ea ratione deducta est, vt quem admodũ viri præputium habent, eodem quoque modo mulieres etiã quandam glandulosam carnẽ, quam Nympham vocant, in genitalibus habent, non ineptè accipiendi characteri circuncisionis. Id quod fit tam in masculis quàm in feminis ad octauum diem: & post circuncisionem masculi baptizantur ad quadragesimum diem, mulieres vero ad octogesimo, nisi aliqua interuenierit ægrotudo, vt opus sit festinatione: quod si ante tempus constitutũ baptizentur, infantibus non licet lacte matris lactari, sed nutricis tantũ, id quidem donec matres purificentur. Et aqua in qua baptizantur, exorcismis consecratur, & benedicitur: & ea ipsa die qua pueri baptizantur, venerabile corpus Domini accipiunt sub exigua specie panis. Nos fermè prius cæteris Christianis omnibus, baptismum ab Eunuchis Candacis Reginæ Aethiopię, cui nomen erat Indich, accepimus; ita vt in Actis Apostolorum traditur: quem vnã cum circuncisione (quam tum temporis, vt prius dictum est, habebamus) sanctè & Christianè obserua-

e iij mus,

mus, & Deo adiutore sumus ppetuo obseruati-
ri. Nec quicquam præter ea, quæ in lege &
Prophetis, & in Euangelio, atque in libris Sy-
nodorum Apostolorum sunt, seruamus, aut ad-
mittimus: & si quæ alia præter hæc recipi-
mus, ea seruantur interim, quod ad ordinem
& pacem Ecclesiæ videntur spectare, id tamen
sine aliquo peccati vinculo. Quamobrem cir-
cuncisio nostra immunda non est, sed lex &
gratia data patri nostro Abrahamæ est, quam à
Deo tanquam signum accepit, non vt pro-
pter circuncisionem saluus fieret, aut filij eius,
sed vt ipsi filij Abrahamæ à cæteris nationibus di-
noscerentur. Et id quod symbolo circuncisionis
latenter ostenditur, eximie seruamus, nempe
vt corde circuncisi simus. Nec ob circun-
cisionem gloriamur, nec etiam cæteris Chri-
stianis putamus ob id nobiliores, nec Deo ac-
ceptiores esse, apud quem nulla est acceptio per-
sonarum, teste Paulo: qui etiam ostendit nos sal-
uos fieri non propter circuncisionem, sed pro-
pter fidem, quia in Christo Iesu nec circuncisio a-
liquid valet, nec præputium, sed noua creatura.
Is autem Paulus non prædicauit ad destruendam
legem, sed ad stabilendam, qui circuncisus
quoque fuit, & ex semine Benjamin: is quo-
que Timotheum iam Christianum factum ex
matre Hebræa, & ex patre gentili natum circun-

cuncidit, sciens Deum circuncisionem ex fide,
& præputium per fidem iustificare. Et vt ipsemet
ait, factus est omnibus omnia, vt omnes faceret
saluos. Iudeis tanquam Iudeus, vt Iudeos lu-
eraretur. His qui sub lege erant, quasi sub lege
esset, cum ipse non esset sub lege, vt eos qui sub
lege erant, lucrificeret. His qui sine lege erant,
tanquam sine lege esset, cum sine lege Dei non
esset, sed in lege Christi, vt lucrificeret eos, qui
sine lege erant. Et factus est infirmus, vt infir-
mos lucrificeret: id quod fecit, vt ostēderet non
ex circuncisione, sed ex fide nos salutem conse-
cuturos. Vnde cum Hebræis prædicasset, tan-
quam Hebræus varijs sermonibus locutus est, di-
cens, Multifarie, multisque modis olim Deus lo-
cutus est patribus nostris in Prophetis, ostendēs
eis ex ipsis prophetis, Christum ex femine Dau-
dis secundum carnem; deinde Christum eis præ-
dicauit cum patribus nostris in tentorijs, in de-
serto fuisse, eosque in terram promissionis intro-
duxisse per manum Iosue. Præterea idem quo-
que Paulus inibi testatur, Christum principē fu-
isse sacerdotum, ac in nouum tentoriū intrasse,
quod est sanctum sanctorū, & sacrificio sui cor-
poris & sanguinis, sanguinem hircorum, ac tau-
rorum, quo nemo accedentium poterat iustifi-
cari, aboleuisse: & sic multis modis locutus
est Iudeis, multis quoque ritibus, sancta,

& incorrupta fide se à suis coli patitur.

Præterea apud nos habentur semichristiani pueri illi, quos hic audio Paganos ab Romana Ecclesia vocari. Qui quoniam sine baptismo moriantur, semichristiani debent appellari: quoniam filij sacrati sanguinis parentum ex baptismo, & ex spiritu sancto, & ex sanguine Domini nostri Iesu Christi nati sunt, ex quibus tribus testimonijs omnes Christiani reputantur. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis, teste Ioanne in sua prima Canonica, etiam ut Euangelium dicit, Bona arbor fert bonos fructus: mala vero arbor, malos. Ideoque filij Christianorum non sunt, ut filij Gentilium, & Iudeorum, atque Maurorum, qui sunt arbores aridae sine aliquo fructu. Christiani autem sunt electi in utero matrum suarum, ut sanctus Hieronimus Propheta, & sanctus Ioannes Baptista fuerunt. Insuper infantes Christianarum mulierum sunt electi & consecrati ex corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi communicatione. Nam feminae grauidæ, cum assument venerabile corpus Domini nostri Saluatoris Iesu Christi, infans capiens inde nutrimentum, sic sacras. Quoniam sicut infans existens in utero, ex eius matris affectibus contristatur, ac lætatur, sic etiam ex matris nutrimento nutritur. Et ut ipse dominus ait in suo sancto Euangelio, Si quis comederit

corpus

corpus meum, & biberit sanguinem meum, non gustabit mortem in æternum. Rursus, Si quis gustauerit meum corpus, & biberit meum sanguinem, erit mecum. Adhæc Paulus doctor Gætarum ait, Vir infidelis iustificatus est per mulierem fidelem, & mulier infidelis sanctificata est per virum fidelem, alioquin filij vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt. Quod si ita est, ut filij matris infidelis sanctificentur in patris fidelitate, multo sacratiores esse debent illi, qui ex patre & matre fidelibus nati sunt. Ob quam rem longè magis pium erit, vocare infantes, antequam baptizati sunt, Semichristianos, quàm Paganos. Id quoque dixerunt Apostoli in suis Synodorum libris, Omnes qui habent fidem, & non acceperunt baptismum, merito possunt dici semichristiani: qui etiam dicitur in memoratis libris, Si Iudeus, Maurus, Gentilis fidem accipere voluerit, non esset illico admittendus, sed voluerit eum prius venire ad vultus templi, ibique audire conciones, & verba Seruatoris Christi, ut qui prius ad fidem incitatus ac quasi arreptus fuit, iugum legis cognoscat: quod cum fecerit, vocari possit semichristianus, quanquam baptizatus non sit, quemadmodum Euangelium docet, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Et est etiam moris apud nos, ut mulieres grauidæ ante partus tempus

semper

semper confiteatur, ac vt corpus Dominicū confellæ accipiant: & eę quæ hoc non faciunt, ac puerorum patres, si eas ad id non impulerint, habentur impij & mali Christiani. Præterea sciendum, apud nos confirmationem, & chriſma, ſiue extremam olei vnctiōem, pro ſacramento non haberi, nec in vſu eſſe, vt video hic ex Romanæ eccleſiæ conſuetudine fieri. Item ex lege Moſi, ac apoſtorū inſtituto non licet nobis cibos immūdos comedere: id facimus ad omnem legis ac ſcripturarum obſeruatiōem, quarum octoginta & vnum libros, tam veteris, quàm noui teſtamenti annueramus, ſcilicet ex veteri quadraginta & ſex, & ex nouo triginta & quinque: quem numerum ſingulorum librorum computatione expreſſum habemus ab iſtis Apoſtoliſ, quibus libris veteris & noui teſtamenti nihil addere, nec minuere licet: quanquā Angelus de cælo id nobis pſuadere conaretur. Et qui talia aude- ret tentare, pro anathemate reputaretur. Quare nec Patriarcha, nec Episcopos noſtri per ſe, nec in concilijs putant, aut opinantur vllas leges ſe cōdere poſſe, quibus ad mortale peccatum obligari quis poſſit. In iſtis etiam Synodorum libris conſtitutum à ſanctis Apoſtoliſ eſt, oportere nos cōfiteri, atque quam poenitentiam, pro magnitudine ſingulorum peccatorum, à confeſſore accipere debemus. Inſtruunt quoque nos, quomodo

orandum

orandum, & ieiunandum ſit, & charitas exercenda. Præterea hoc familiariffimè vtimur, quòd ſtatim ad pedes confeſſoris, cum peccatum cōmiſſum eſt, accurrimus: & hoc faciunt omnes tam maſculi, quàm foeminae cuiuſcunq; conditionis ſint. Et quotieſcunq; confitemur, aſſumimus corpus Domini, & id quidem ſub vtraq; ſpecie, in pane azymo triticeo. Quòd ſi ſingulis diebus confiteamur, ſingulis quoque diebus accipimus venerabile ſacramentum: & id tam apud clericos, quàm apud laicos in vſu eſt. Et ſacramentum Euchariftiæ non ſeruatur apud nos in templis, vt ſit hic apud Europeos, nec ægroti corpus Dominicum accipiunt, niſi dum conualuerint: id ſit, quoniam omnes tam laici, quàm clerici conſueuerunt illud, ad minus bis in hebdomada accipere, & omnes idem volentes facere templum accedunt. quippe nemini datur niſi in ipſo templo, nec id conceditur Patriarchæ, nec ipſi Precioſo Ioāni. Vtimur etiam ſemp vno confeſſore, nec alium accipimus, niſi eo abſente: quo reuerſo, ad ipſum redimus. Et confeſſores omnium peccatorū dant nobis ex Eccleſiæ poteſtate abſolutionem, nullo caſu Episcopos, aut Patriarchæ reſeruato, quantum grauiſſimo. Vterius preſbyteri non poſſunt audire confeſſionem eius, cui conſitentur. Præterea preſbyteri, & monachi, & omnes Eccleſiæ miniſtri, apud nos ſuo labore viuunt.

Quippe

Quippe ecclesia nullas habet decimas, nec accipit: habet tamen prouentus, & agros, quos ipsi clerici & monachi fodiunt, aut sua, aut aliena opera colunt; & nullas alias habent elemosynas, præter eas, quæ gratis in templis offeruntur, pro exequijs mortuorum, & alijs pijs rebus. nec eis licet uicatim mendicare, nec à plebe aliquid elemosynarum extorquere. Item in nostris templis singulis diebus vna tantum celebratur missa, quam sacrificij loco habemus, nec plures ex veteri instituto celebrare licet. pro qua quidem missa nullum precium aut mercedem accipim⁹, in quo ministerio sacramentum Eucharistiæ non ostenditur, vt hic video fieri: in ibique omnes sacerdotes, & Diaconi, Subdiaconi, & templum accedentes corpus Domini accipiunt: & nullam pro remissione animarum facimus missam, sed mortui cum crucibus & orationibus sepeliuntur in certo loco, super quos mortuos, præcipue inter alias orationes initium Euangelij Ioannis dicimus, & sequenti die à sepulto mortuo, elemosynas pro eis offerimus: id etiam postea facimus certis diebus, in quibus omnibus epulis funebribus indulgemus. De fide ac religione nostra diximus. Nunc verò quoniam postquam in Lusitaniam venimus, crebras disputationes, ac contentiones cum doctoribus quibusdã, præfertim cum Magistris nostris, Didaco Ortyso,

Episcopo

Episcopo insulæ sancti Thomæ, atque Regis sacelli decano, & Petro Margalho, de delectu ciborum habuimus, de hac re aliquid dicere non erit incongruum. Primum sciendum est, nos ex veteri testamento delectum ciborum seruare, quæ delectus ab ipso verbo Dei constitutus est, quod verbum postea natum est ex Maria virgine, & ambulauit atque versatum est cum suis Apostolis: Id quoque verbum Dei semper viuum, integrum, inuiolatum sermonem ac verbum habuit. Nec id quod olim ex immundicia prohibuit comedere, postea in aliquo sui Euangelij loco dixit esse comedendum. Id verò quod in Euangelio ait, Quod per os intrat, hominem non coquinare, sed ea quæ ex ore procedunt: non ea de causa dixit, vt frangeret id quod antea constitutum erat: sed vt refutaret superstitionem Iudæorum, qui arguebant Apostolos, quod illotis manibus panem manduarent. Imò nec Apostoli id temporis, quando versabantur cum Domino nostro Iesu Christo, vnquam vsi sunt immundis: nec gustauerunt ea, quæ in lege prohibita sunt, nec vllis eorum eam transgressus est. Nec ijs temporibus, quæ passionem Domini insecta sunt, cum Euangelium cõperunt prædicare Apostoli, vllis apud nos scriptis probari potest, eos edisse, aut occidisse immunda. Verum tamen est Paulum dicere, Omne quod in macellum venit, manduca-

te,

re, nihil interrogantes propter conscientiam. Po-
stea, Si quis vos vocat infidelium ad cenam, &
vultis ire, omne quod vobis apponetur, mandu-
cate, nihil interrogantes propter conscientiam.
Rursus, Si quis autem dixerit, hoc immolatum
est Idolis, nolite manducare propter eum, qui indicavit
& propter conscientiam, &c. Oia hæc dicit Paulus, ut
placere ijs, qui in fide non erant admodum confirma-
ti, quonia in ter hos & Iudeos varie conurgebat
disputationes ac contentiones, quas ut sedaret,
Christianis nondum satis confirmatis indulgentius
morigerabatur, & acquiescebat. Id tamen faciebat,
non quod legem frangere vellet, sed ut plures ita in cere-
monijs relaxandis gratificando ad fidem alliceret.
Idem Apostolus quoque ait, Is qui manducat, non
manducantem non spernat, & qui non mandu-
cat, manducantem non iudicat: quoniam is qui
manducat, domino manducat: & qui non man-
ducat, domino non manducat. Quamobrem
indignum est, peregrinos Christianos tam acri-
ter ac hostiliter reprehendi, ut ego de hac re, & de
alijs, quæ minimè ad veram fidem spectabant,
reprehensus fui. Sed multo consultius erit, huius-
modi Christianos homines, siue Græcos, siue
Armenios, siue Aethiopes, siue ex quavis septem
Christianorum Ecclesiarum, in charitate & Chri-
sti amplexibus sustinere, & eos sine contumelijs
permittere inter alios fratres Christianos viue-

re,

re, ac versari: quoniam omnes filij baptismi su-
mus, & de vera fide unanimiter sentimus. Nec
est causa, cur tam acriter de ceremonijs disceptetur,
nisi ut vnusquisque suas obseruet, sine odio
& infectione aliorum: nec commercijs Eccle-
siae od id excludendus est, si peregre in alienis prouincijs
domesticos ritus obseruet.
Id præterea quod in Actis Apostolorum habemus,
nempe quo pacto Petrus vidit caelum apertum,
& vas descendere quoddam, veluti linteam
magnum, quatuor initijs submitti de caelo in terram,
in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina
terrae, & volatilia caeli. Cui vox dixit, Surge
Petre, occide, & manduca: cui Petrus, Absit Do-
mine, quoniam nunquam manducaui omne com-
mune, aut immundum. Cui vox iterum, Quod
Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Quod
vbi cum tertio repetitis vicibus contigisset, sta-
tim illud vas in caelum receptum est. Quibus
peractis, spiritus misit eum in Caesaream, ad
Cornelium virum piûm, & timentem Deum. A-
pud quem, loquente Petro, cecidit super omnes,
qui verbum Dei audiebant, spiritus sanctus: quo
spiritu sancto accepto, Petrus totam familiam
Cornelii baptizari iussit. Quod cum ceteri Apo-
stoli ac fratres, qui in Iudæa erant, Cornelium esse
baptizatum, audiuisent, Petro, quod dedisset bap-
tismum, & verbum Dei Gentilibus, succedere
coeperunt

coeperunt dicentes, Quare introisti ad viros preputium habentes, & manducaſti cum illis? Qui à Petro tota viſione expoſita, placati ſunt, atque Deo gratias egerunt, dicentes, Ergo & Gentibus poenitentiam dedit ad vitã, & recordati ſunt verbi Domini, quod in cœlum aſcendens dixit, Ite per omnem terram, & prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Tunc Apoſtoli coeperunt prædicare Euangelium per totum mundum omni creaturæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, atque per omnem terram exiit ſonus eorum.

Et hanc viſionem, in qua munda, & immunda apparebant, ita in Æthiopia exponimus, munda animalia fuiſſe populum Iſrael, immunda autem populum Gentilium. Ideò verò Gentiles ſunt vocati immundi, quòd idolorum cultores eſſent, & inferuirent operibus diabolorum, quæ immunda ſunt. Quod autem vox illa dixit, Petre occide, id apud nos in hunc modum interpretatur, Petre baptiza: & quod dixerit, Petre comede, interſtamentum habet, ac ſi dixiſſet, doce, & prædica fidẽ, & legem Domini noſtri Ieſu Chriſti populo Iſrael, & Gentibus. Adhæc certiffimum eſt, nullibi in ſcripturis reperiri, Petrum, aut alios Apoſtolos immunda occidiſſe, aut comediſſe, poſt hæc viſionem. Porro ſciendum eſt, cum ſcriptura loquitur

quitur de pane, non intelligendum eſſe cibum, nec corporale nutrimentum: ſed explanationem ac expoſitionem Chriſti, & ſcripturarum doctrinæ. Conſultum profeſſo eſſet, omnes doctores, & prædicatores de hoc linteo, quod oſtẽſum fuit Petro, ſublimia & alta docere, & non illa quæ infima ſunt, & quæ nihil ad ſalutem videntur pertinere: ac non inde documẽta aucupari, quali fas & licitum eſſet nobis immunda comedere, quando ex ſcriptura id minimè colligere poſſit. Quid quod ipſi Apoſtoli in ſuis Synodorum libris præceperunt nobis, ne comedamus animalia ſuſpenſa, ſuffocata, lacerata, neq; ſemeſa ab alijs beſtijs, nec ſanguinem: quoniam Dominus amat mundiciam & ſobrietatem, & odit gulam, & immundiciam. Et plurimi etiam eos Dominus diligit, qui abſtinent à carnibus: & multò magis eos, qui ieiunant pane & aqua, & herbis, vt Ioannes Baptiſta eremita vltra Iordanem fecit, qui ſemper vſus eſt herbis. Et Sanctus Paulus eremita, qui octoginta annis ſemper ieiunans, commoratus eſt in deſerto: atque Sanctus Antonius, & Sanctus Macarius, ac plurimi alij filij eius ſpirituales, qui nunquam guſtauerunt carnes. Ideoque fratres mei, non oportet nos contemnere, neque inſectari proximos noſtros, quoniam Iacobus ait, Qui detrahit fratri, aut iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem.

Paulus quoque docet, melius esse vnumquemque viuere contentum suis traditionibus, quam cum fratre Christiano de lege disputare. Rursus, non plus sapere, quam oportet, sed sapere ad sobrietatem, & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Quapropter indecens est, cum fratribus de lege, aut de delectu ciborum disputare: quod etiam nos non commendat Deo: praesertim cum ipse Paulus Apostolus dicat, Nec si manducauerimus abundabimus, nec si non manducauerimus, deficiemus. Idcirco altiora, & caelestem cibum quaeramus, et has infimas & inanes disputationes omitamus.

Haec omnia quae de traditionibus scripsi, non ad disputationem, nec contentionem scripsi, sed ut meos quatenus fieri potuit, protegerem, ac defenderem contra acerbissimas multorum reprehensiones, quibus nulla fuit reuerentia, quod minus potentissimum Preciosum Ioannem, ac nos eius subditos conuictijs proscinderent, ac Iudaeos, & Mahumetanos appellarent: eo quod circumcisionem seruamus, & Sabbatum sanctificamus, ut Iudaei. Deinde quod veluti Mahumetani, ad occasum solis usque ieiunamus, id hominem Christianum minimè decere asserentes. Id quoque acerbissime obijciunt, sacerdotum coniugia, ut laicorum licita esse apud nos. Praeterea nec id sine morfu omititur, quod primo bap-

tismo

tismo quasi diffusi, singulis annis rebaptizamur, quod praeter viros etiam mulieres circuncidantur, more nec apud Iudaeos quidem recepto. Denique quod delectum ciborum sanctissime obseruatum volumus. Postremo, quod infantes, qui ante baptismum Pagani vocari solent, Semichristianos nuncupemus. Quibus obrectationibus coactus sum talia dicere, ut nostros purgarem ab huiusmodi calumnijs, & ut Doctores sacrae Ecclesiae Romanae redderem nobis assabiliore. A quibus (nescio quam pie) mihi interdictum est sumere corpus Dominicum, postquam in Lusitaniam veni, quod spacium est septem annorum, & (id quod non sine dolore ac lachrymis dicam) reputor inter fratres Christianos tanquam Ethnicus & Anathema. De quibus rebus ille, qui omnia vegetat, videat, cuius iudicio omnia committo.

Ego autem non sum missus à potentissimo domino meo, Imperatore Aethiopiae, ad Romanum Pontificem, & Serenissimum Ioannem Lusitaniae Regem, ad disputationem & contentionum rixas: sed ad amicitiam & societatem contrahendam, non autem ad traditiones humanas vel augendas, vel diminuendas. Sed ut de erroribus Arrij principis haereticorum diligenter exquirere, & intelligere, an Europaei Christiani cum nostris, ad huius hominis opinionem de-

f ij

vincen-

vincendas conuenirent. Propter cuius errores Nicee, sub Iulio Papa congregatum fuit concilium trecentorum octodecim Episcoporum. Ac deinde vt scirem, an id apud Europæos Christianos seruarietur, quod Apostoli in suo Synodorum libro præcipiunt, scilicet vt singulis annis bis in Ecclesia Christi concilium celebretur, in quo de rebus fidei rationem habendam statuerunt. Quorum primum voluerunt cogi ad festum Pentecostes, secundum decima die Octobris.

Deinde vt intelligerem, quomodo inter nos conueniret de erroribus Macedonij, cuius causâ sub Damafo Papa congregatum fuit Constantinopoli concilium centum quinquaginta Episcoporum. Præterea de erroribus Nestorij, propter quem sub Cœlestino Papa congregatum fuit in Epheso concilium ducentorum Episcoporum. Postremo vt etiam scirem de quarto ac magno concilio Chalcedoniensi, in quo propter errores Eutychis, congregati fuerunt sexcenti triginta duo Episcopi, quo tempore Pontificatum obtinebat Romanum S. Leo: ex quo concilio varijs disceptationibus habitis, & nihil ad concordiam Ecclesiæ constituto, atque re infecta, omnes discesserunt, vnusquisque suam retinens opinionem. Quarum Synodorum libros, & aliarum, quæ postea celebratæ fuere, potentissimus Dominus

minus meus Aethiopum Imperator penes se habet: & de hac zizania, quam aduersarius veritatis Diabolus seminauit inter Christianos, Dominus meus plurimum dolet, vñ cum omnibus suis subditis Christi fidelibus. Nostri certe ab exordio primitiue Ecclesiæ Romanum Pontificem vt primum Episcopum agnouerunt, cui etiam hodierno die, vt Christi vicario paremus. In cuius curia frequentissimè essemus, nisi obstarent magna itinerum interualla, ac multorum Mahumetanorum regna interiecta, quæ transitum impediunt, ita vt susceptis maximis periculis, nihil tamen efficias. Quanquam prudentissimus & inuisibilis Rex Emanuel felicis memoriæ, qui primus non sine cœlesti numine itinera Orientalium Indiarum suis nauigationibus aperuit, magnam spem præbuit, id in posterum cõmodius futurum. Is enim superato Oceano Rubrum mare suis classibus edomuit, nihil deterruit magnitudine sumptuum, quo & Christi fidẽ auget, & ad vsum nostræ amicitie quasi viam patefacta cœret: & id quoniã iam factum est, & vtraque gens alterius opibus vti potest, breui speramus fore, vt ab Lusitanis, vñ cum nostris, armis omnes Mahumetani, cæterique Ethnici, ex toto mari Erythreo, ac vniuersa Arabia, Perside, ac India depellantur. Itidem & illud futurum confidimus, pace inter omnes Europæos Christianos composita,

vt etiam ex Mediterraneis locis, Ponto, alijsque prouincijs, inimici crucis profligantur, vt sit iuxta Christi verba, super faciem terræ vnalex, & vnus ouile, & vnus pastor. Cuius rei oracula duo habemus, alterum ex prophetia S. Ficatoris, alterum ex sancto Synoda cremita, nato in extremis Aegypti cauitibus, quorum neutrum ab altero dissentit. Et ex quo Dominus meus potētissim⁹ legatos serenissimi & prudētissimi Regis Emanuelis accepit, videtur fides oraculorum ad euenta proferare. Certē iam inde noster princeps nihil magis cogitat, consilijsque & armis meditatur, quā vt Mahumetani de facie terræ deleantur. His de causis, alijsque, quas coram serenissimo Rege Ioanne Emanuelis filio exposui, istuc missus sum à domino meo potentissimo, non ad friuolas & inanes disputationes. Atque vtiā instituta atque conatus Principis nostri, pro quibus legatus sum, Deus optimus maximus ad finem optimum, & ad suam gloriam perducatur. AMEN.

HIS omnibus explicatis, obiter & breuissimē aliquid de statu nostri Patriarchæ, ac Imperatoris exponam. Primum sciendum, solēni ritu Patriarcham nostrum ab Hierosolymitanis Monachis nostris, qui ibi apud sepulchrum Domini habitant, suffragijs creare, idque

idque hoc modo: Vita defuncto Patriarcha, statim Imperator noster Preciosus Ioannes nūcium aliquem expeditum mittit Hierosolymam ad Monachos ibidē agentes, vt dictū est, qui nūcio accepto, ac muneribus, quæ Imperator Dominus noster ad sanctum sepulchrum dono mittit, continuo alium Patriarcham suffragijs plurium eligunt. Sed fas non est alium quā Alexandrinum eligere, ac moribus incorruptum. Quo creato, suffragia sua obsignant, eaque legato, qui ad id venit, in manibus tradunt. Is statim Cayrum contendit: quo vbi ventum est, Patriarchæ Alexandrino, qui ibi semper sedes habet, creationem illam legendam porrigit. Cognito autem, quem ex Alexandrinis delegerūt, virum tantis honoribus destinatū cum legato in Aethiopiam mittit: qui ex veteri instituto Monachus ordinis diui Antonij eremitæ debet esse, cum quo in Aethiopiam confestim nuncius proficiscitur: vbi cum magno gaudio & honore ab omnib⁹ excipitur. In quo negotio aliquando annus vnus & alter transigitur: interimque Preciosus Ioannes de prouentibus ipsius Patriarchæ pro libitu dispensat. Præcipuum autem Patriarchæ officium est, sacros ordines dare, quos nemo, ipso excepto, aut dare, aut auferre potest. Cæterum nullum Episcopatum, aut Ecclesiæ beneficium in vllos confert: id solum ad Preciosum Ioannem

f iij spectat,

ſpectat, qui omnia pro ſuo arbitrio diſpenſat. Mortuôque Patriarcha, cuius ditiones, ac proventus ampliffimi ſunt, ex ſolido omnium illius bonorum ſit hæres. Eſt præterea Patriarchæ munus, excommunicationibus aduerſus contumaces procedere, quarum tam arcta obſeruatio eſt, vt præuicatori poena perpetuæ inediæ uſque ad mortem infligatur. Indulgentias nullas dat, neque concedit. Nec pro vllò delicto, quantumcûque magno, cuiquam ſacramenta Eccleſiæ interdiciuntur, niſi tantùm propter homicidia. Ipſum nomen patriarchatus, noſtro idiomate Abunna dicitur. Cæterùm qui nunc hoc ſolium tenet, proprio nomine, quod ex baptiſmate accepit, Marcus vocatur, vir centum annorum, aut ultra. Sciendum etiam, apud nos Calendis Septembribus annum incipere, qui dies ſemper incidit in vigiliam Ioannis baptiſtæ. Reliqui dies feſti, vt Natalis D. Paſchæ, aliique deinceps eodẽ tempore apud nos celebrantur, quo in Eccleſia Romana. Id quoque diſſimulanter præterendum non eſt, apud nos diuum Philippum Apoſtolum Euangelium & fidem Seruatoris Chriſti prædiçaſſe. Quod ſi libeat ſciſcitari de agnomine noſtri Imperatoris, is ſibi perſuaſum habeat, illum perpetuò appellari Precioſum Ioannem, & non Presbyterum Ioannem, vt hic falſò paſſim iactatur. Scribitur enim noſtro ſermone

his

his characteribus **ዮ: Ἰ: Ἰ: Ἰ:** quod ſonat Ioannes Belul, hoc eſt, Ioannes Precioſus, ſiue Altus: & in Chaldaica lingua ſic ſcribitur **ܝܘܢܝܢ**: quod eſt, Ioannes Encoe, id ſi interpreteris, etiam Ioannis Precioſi ſiue Alti ſignificatum habet. Nec eſt nominandus, vt Matthæus falſò indicauit, Imperator Abefynorum, ſed Aethiopum. Matthæus enim quoniam Armenius erat, non poterat res noſtras perſpicuè ſcire, præfertim eas, quæ ad fidem ſpectabant. Idcirco multa coram prudentiſſimo felicis memoriæ Rege Emanuele expoſuit, quæ minimè apud nos habentur. Id autem fecit, non quòd mentiri voluerit, quippe vir bonus erat, ſed quòd in rebus religionis noſtræ non admodùm erat edoctus.

Regnorum autem & Imperij ſucceſſio, non in filium maximum natu tranſmittitur, ſed ad eum, in quem pater id conferre vult. Et is qui modo Imperium tenet, ordine naſcendi tertius eſt, quod pia quadam reuerentia emeruit: cùm enim filij à patre moribundo in regijs ſolijs federe inberentur, cæteris id facientibus, ſolus id facere recuſauit, Abſit, inquit, id mihi tribui, vt in cathedra domini mei ſedeam. Qua pietate à patre circūſpecta, ei regna ac imperium tradidit. vocatur is autè Dauid. Cuius imperij ditiones tam Chriſtianorum, quàm Ethnicorum miræ amplitudinis

ſunt

sunt. In quibus multi Reges, & reguli, comites, barones, ac proceres, multaque nobilitas inest, ad eius mandata obtemperantissima. In cuius omnibus ditionibus nulla præter peregrinam habetur moneta. Aurum verò & argentum pondere datur ac accipitur. Oppida & ciuitates apud nos permultæ sunt, sed non tales, quales hic in Lusitania videmus: id magna ex parte inde venit, quòd Preciosus Ioannes semper in castris & tentorijs versetur. Quæ cõsuetudo ideo recepta est, vt Nobilitas continuè & perpetuè se in rebus militaribus exerceat. Nec illud prætereundum videtur, nos ab omnibus lateribus circumdatos esse ab hostibus nostræ fidei, cum quibus crebro configimus, semper secundo Marte vsi, quas victorias numinis auxilio imputamus.

Ius autem scriptum apud nos in vsu non habetur: nec litigantiũ querelæ libellis, sed ore peraguntur: id fit ne lites auaricia iudicum & patronorum in longum protrahantur.

Id quoque admonitione dignum videtur, Matthæum non fuisse ab Imperatore nostro Dauid missum, ad inuictissimum potentissimũque Regem Emanuelem, felicis memorie, sed ab Regina Helena vxore Imperatoris, cognomento Manus Mariæ, qui huius Dauidis, de quo loquimur, auus fuit: quæ tunc temporis ob tenellam Dauidis ætatem, regnorũ gubernacula administrabat

ministrabat, mulier haud dubiè prudentissima & sanctissima. Eadem ista Helena duos composuit libros sermone Chaldaico, vt erat doctissima.

Quorum vnus dicitur Enzera Chebaa, id est, Laudate Deum in organis, in quo de Trinitate doctissimè disputat, & de matris Christi Mariæ virginitate. Alter vocatur Chedale Chaay, hoc est, Radius solis, in quo acutissimè de lege Dei disceptationes habet.

Omnia hæc de fide, religione, ac patriæ nostræ statu, ego Zaga Zabo, quod gratia patris interpretatur, Episcopus & sacerdos, ac Bugana Raz, nempe miles, ac Prorex prouinciæ, quæ Bugana dicitur, nec tibi in Christo filiolo meo charissimo Damiano petenti, nec vlli homini talia flagitanti denegare potui, aut negare licuit duabus de causis: quarum prior est, quòd in mandatis habeo à potentissimo domino meo Precioso Ioanne, Aethiopum Imperatore, omnibus me interrogantibus de fide, religione, ac prouincia nostra, ne quid clam haberem, sed ex fide veritatem rerum, scriptis, & verbis exponerem. Secunda, quòd opere precium existimarem, mores, ritus, instituta nostra, & locorum situs in publicam notitiam venire. Quas res nemini ad hunc vsque diem scripsi, nec verbis exposui, non quòd ad id laboribus meis parcere vellem, sed quòd nullus Christianorum hominum, postquam in Lusitaniam

niam veni, à me talia cognoscere appetiuit. De qua re non potui nec possum satis mirari. Te vero quem rerum nostrarum cupientissimum multis argumentis iudico, per Christi plagas, ac crucem oro, vt hanc nostram fidei ac religionis confessionem, in linguam Latinam cōuertas, vt per te liceat omnibus pijs Europæis Christianis, ritus ac integritatem morum nostrorū intelligere.

Porrò si tibi inter tuas peregrinationes Romam petere contingat, tunc nomine meo Pontificem, ac venerandos Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, cæterosque bonos Christi cultores, per Iesum Christum in osculo pacis salutes, petisque ab ipso Pontifice, vt ad me remittat Franciscum Aluarez, litteris illis suis instructum, quibus Domino meo potentissimo Aethiopum Imperatori respondeat, quò tandem in patriam redeam, meosque lares intuisam: nimium enim diu hic detentus fui, vt ante obitum meum, qui ex nimio senio pro foribus est, mandata perferam. reliquias deinde vitæ, transacta hac legatione, Deo cōsecerem, diuinisq; rebus totus vacem. Cæterum te oro, si aliqua in nostris scriptis non fuerint satis composita, aut ordiuata, vt ipse tu id ad præsens Latinam coaptas, sed ita, vt nihil de sensu immutes. Postremo te obsecro, vt inter vertendū exgras diligenter vetus & nouum testamentum, vt intelligas,

ex quibus locis meas autoritates excerpti, quò certius veritas. Quòd si omnia non fuerint tam feliciter tractata, quam forsitan aliquis curiosus, aut scrupulosus exigit, id condonandum erit inopia, & penuria librorum Chaldaeorum, quos penes me non habeo: quos enim habui, iniquitas fortunæ in itinere perdidit. Quamobrem destitutus omnium librorum auxilio, nihil nisi quò recens memoria adferebat, dictare potui, sed ea omnia certissima fide. Vale filiole in Christo dilectissime. Vlyssipone, vigesimo quarto Aprilis, Anno salutis nostræ millesimo, quingentesimo, trigesimo quarto.

Postquam hæc omnia scripsi, venit mihi in mentem locus ille, vbi dico Christum descendisse ad inferos, pro anima Adæ, atque pro anima ipsiusmet Christi, quam ipse Christus accepit ex sancta Maria virgine matre sua. De qua re habemus testimonium verissimum in libris, quos regiminis vocamus, quos Christus Iesus Seruator noster Apostolis tradidit, in quibus habentur hæc verba, quæ mysteria doctrinarum appellantur. Quorum autoritate & testimonio omnes sine vlla hæsitacione in hac sententia versamur. Ego tamen postquam in Lusitaniam veni, deprehendi Theologos diuersa tradere, contra nostrum omnium opinionem, quæ tam certa est, vt non hoc solū, sed etiam

omnium hominum animas, ab Adam profluxisse asseramus, & vt caro nostra est ex semine carnis Adæ, ita quoque anima nostra, quasi lucerna in anima Adæ accensa, originem suam & naturam ex Adam trahit. Ex quo apparet nos omnes semen esse Adæ ex carne & anima.

Hiscæ characteribus manu propria ipsius Oratoris omnia supra scripta subsignata erant.

+

†
 779: 688: dæ: 7797: 27: 448:
 78: 78: 7797: 779: 78: 779:
 779:

TIO LAPPIANAE GENTIS, Damiano à Goes autore.

NON indignum puto, Pontifex Maxime, in calce huius nostri opusculi, quoniã ad fidem, & vnionem Ecclesie hæc quoque spectant, Ioannis Magni Gothi Archiepiscopi Upsalæ in regno Suetie (vt ab eo ad miserãdam Lappianam gentem veniamus) aliquam mentionem facere. Is autem Ioannes Magnus Gothus, vir est optimis parentibus ac diuitibus natus, sacrarum literarum non vulgariter peritus, probitate vitæ spectatissimus, Ecclesie Romanæ ita addictus, vt eius causã amplissimum Upsalæ archiepiscopatum cum prouentibus plus minus quadraginta millium aureorum in singulos annos, vnã cum fundo paterno amiserit. cuius dignitatis, ac bonorum iactura, ab fluctibus fortunę ageratus, in Prussia, Gedani diu tenuiter vitans, delituit. Vbi (interim quoddam mihi Regis mei negocia in illis Germaniæ partibus tractanda erant) eum eo, ac cum Olao Magno Gotho eius fratre, indissolubilem contraxi amicitiam. Hos inopinatè postea Vincetiæ reperi multò tenuius

nuis q̄ antea degentes, quem locum ex illis vltimis terrarum oris, propter promulgatum Concilium, ex quo nonnihil spei sibi ac suis calamitatibus conceperant, adeundum esse propofuerant. Concilio tandē interimſſo, ij boni viri iam à ſuis facultatibus planè deſtituti, quibus dum ampliores eſſent, ſæpiùs in Aquilonaribus illis partibus, pro Romana Eccleſia pugnauerant, & adhuc (ſi res ſuccceſſiſſet) pugnaturi eſſent, Venetias emigrant, vel aliena liberalitate, vel ſuis laboribus, præfertim docendo ac inſtituendo, viſum quaerunt: nullis enim alijs ſubſidijs niti poterant, niſi quòd in numinis auxilio totam ſpem reſpoſuerant. quòd cum perueniſſent, ſolùm ab Hieronymo Quirino Patriarcha Veneto, in ipſo Patriarchatu humaniſſimè accepti hoſpitantur, vbi ad hunc uſque diem dilatatum Concilium expectantes hærent. Sub huius Vpſalienſis archiepiſcopatu, pars illius vaſtæ Lappianæ prouinciæ habetur. Cuius indigenæ Chriſti Seruatoris noſtri leges minimè norunt, id quidem vt à multis, tum bonis, tum fide dignis viris, dum in illis prouincijs verſarer, ob turpiſſimum Prælatorum & nobilium quaerſtum, ac auariciam accidere intellexi. Nam ſi Chriſtiani eſſent, liberi eſſent ab illis veſtigialibus & tributis, quibus ipſi, vt Ethnici mutantur, nobilitas contrà cum Episcopis diſceſcit. Verant igitur eos Chriſtianos fieri, ne ſub-

diti

diti ſuauis iugo Chriſti, aliquid lucelli eorum tyrannidi & rapacitati ſubducant, & aliquid ex veſtigialib⁹ decreſcat, quibus gens illa miſeranda, ab ipſis Monarchis turpiter & inſatiabiliter ſmieur & torq̄tur: qui imparciſſimè ferūt, ſi illi Chriſtiani facti, nõ lõgè pl⁹ veſtigialiu⁹ ipſis pederēt q̄ eeteri Chriſtiani ſuis principib⁹ pendūt. ac p̄inde deformem iſtū & ſacrilegū quaerſtum fidei ac religioni Chriſtianæ, cõtemp̄ta tot animarū ſalute, anteponūt: verè habentes clauēs, quibus nec ipſi intrant, nec alios intrare ſiunt. Auariciam ſanè inexplebilem, & impietatem intolerabilem, ac à pijs peccatoribus, armis & ſcriptis, deniq; totis viribus expugnandam, quam procul dubio ſopitam hoc tempore habuiſſemus, ſi hic bonus vir in priſtinū ſuū honorem reſtitutus eſſet: nihil enim magis cupit, nihil acrius meditat̄, q̄ quo pacto hæc gens ad Chriſti fidem reduci poſſit: nihil ſtebilitus deplorat, q̄ q̄ ſe autore (id quod ſepe animo voluerat) hęc miſerandę pecudes adhuc p̄pter impiã religionē, p̄ Chriſtianã fidē Chriſti oues factę non ſint: nec tam queritur ſe ab archiepiſcopatu, vel bonis auicis depulſum, q̄ q̄ careat neruis, auxilio, & facultatibus, quibus hanc Lappianã plagã, & medicari, & ſub Chriſti iugū mittere, & Romanę Eccleſiæ cõiungere poſſit. Id quidē poſtea mihi ſepiùs p̄ literas confirmauit, quibus nondū ipſe placatus, ac rē huius negotij, in fine illius pri-

g mæ

mae Preciosi Ioanis legationis (quã ipsi Ioãni Magno Gorho consecraui) mentionẽ feci: ne tũ quidem mihi ipsi in hoc negotio fati feci, sed cum Erasmo Roterodamo meis literis egi, vt causam istius rei scriptis cõmendaret. Postmodũ in illius contubernio agẽs, quã mihi cum eo Friburgi Brisgoie ad quinque menses fuit, presens cum presente verba super eodẽ negotio feci. Quibus rebus impulsus, constituerat de hac re iustum volumen emittere: mortis tamẽ interuẽtu opis materia, quã iam cõgesserat, dissoluta est. Nihilominus in suo Ecclesiastice tam nefandã impietate non obtinuit, quã sanẽ talis est, vt omnes Christianos, quibus potẽtia, & doctrina à deo cõcessẽ sunt, posset quodammodo reos facere, & ab eis in vltimo iudicio coram iusto Christo iudice vindictam petere.

Videant iam Christianorum Monarchæ, quam rationem, quem calculum tantarum perditarum animarum in nouissimo die ad Christi tribunal, vbi nec gratiæ, nec indulgentiæ locus est, nec blãdimenta, nec assentationes recipiuntur, reddiuri sint. Tu tamen Pontifex Maxime is iam solus es, qui huic morbo mederi potes. Tu iam is es, qui huic genti vias domini demonstrare potes, et vt rectẽ in iis ambulent, dirigere. Tu solus eas de inferno inferiore redimere valebis: per te paruulis Christũ accedere licebit, & in virtute dexteræ tuæ à dẽmonũ catenis, ac insidijs liberari, & copi-

osa

osa Christi in hoc, et in alio seculo redẽptioẽ frui. Vide quã palmã obtinebis, si messis illa multa, te operario in horreũ Christi cõportetur. Nec dubiũ est, quin cõportabis, cum incipias. Sunt hodierno die cum Gostauo Suetiẽ & Gothiẽ rege aliquot Magnates, ab ecclesia Romana recisi. Sũt in ipsis quoq; regnis, qui oĩno ex diametro dissentit: possis ad vtrosq; literas p tua dignitate, & pastoralis officio dare, eosq; p Christi plagas (huc enim oēs, quã ab ipsa Romana ecclesia dissentit, filiũ dei, & Seruatorem nostrũ fatẽtur) obtestari, vt hanc orientale & occidentale Lappiã, cũ Fimarchia, Scricinia, & Biarmia, amplissimis prouincijs, quarum maior pars Christũ non nouit, ad eius suauissimum iugum venire pmittant, ab eisq; tantũ aucupentur, & extorqueant, quantũ alij Christiani principes à suis subditis, vel iure postulare, vel precarijs exactionibus obtinere cõsueuerunt. Ad id non tantũ literæ, sed viri quoq; docti, & sanctitate vitæ probati mittendi videntur, vt hæc prouinciæ Romanæ Ecclesiæ per Christi fidem coniungantur. Quibus per te vnã cum AEthiopica gente, ad veram Christi legem adductis, & si populi irascantur, Dominus sedes sua per Cherubim regnet, & terra moueatur, ipsaq; exultet, & insulæ multæ lætentur. Vale Pontifex Maxime in Christo Iesu. Amen. Ex Louanio Cal. Septemb. Anno M. D. XL.

g ij

L Appia mari Botnico interiecto in orientalem, & occidentalem diuiditur, cuius aquoris extremum, Tornia est. Ab oriente lacum album tangit, ad septentrionem varias prouincias amplectens, ad incognitum se extendit: ad occidentem Islandiam respiciens, parti Noruegiae est contigua: ad meridiem, ab altera Noruegiae parte, Suetia, Finlandia, ac ab vtraque, Botnia cingitur. Lappia enim orientalis Ecclesiam diui Andreæ in gradu eleuationis poli octogesimo quarto habet, quæ magnifico & sumptuoso templo, ac doctis, & sacrarum literarum eruditis viris ornatur. Ecclesia hæc Archiepiscopo, Vp-salicensi obedit, & obtemperat, sub cuius diocesi sita est. Nihilominus eius circumuicini, siue incuria, siue auaricia Prælatorum, & Magnatum (vt dictum est) Christum non agnoscunt. Lappia Latino sermone interpretatur inepta, siue seors prouincia. nomen putò inditum inde, quòd ex nimio & intenso frigore, solum tanquam stupidum, minimè aptum sit, nec ad recipiendum, nec ad procreandum fruges. Indigenæ istius prouinciae neruosi, & mediocris stature sunt, mirè dexteri & agiles in arcubus & sagittis vtendis: quã artem iaculandi ab incunabilis sic exercent, vt puero à scopo erranti cibus non detur tantisper, donec

donec in eum rectè sagittã dirigat. Pellibus non ineleganter contextis loco vestium præcipuè vtuntur, quibus se à frigidis iniuriã tutantur: quod ita etiam parti assueuerunt, vt dum opus sit, id sine aliquo pellium munimine expugnare valeant. In tabernaculis habitant, nec domus eis alicui vsui sunt: quippe sæpius hinc inde migrant. Aliã viuendi rationem quàm venationis, aucupij, & piscationis non habent, in quibus plurimum præstât. Est enim prouincia illa istarum rerum feracissima. Agrum non colunt, nauiculis vtuntur, sine aliquo ferreo clauo compactis, quibus piscibus aère exiccatis, ac pellibus onustis ad vicinos nauigant, vt permutatione tantum annonam & pecuniam, nullo sermone ahibito, sed solis nutibus agentes, acquirant. Id solum accidit ob lingue barbariem, & asperitatẽ, quæ à vicinis nullo pacto intelligitur, alioqui in suis permutationibus sagaces & expertissimi sunt. Gens bellicosa & animosa est. Loco equorum vtuntur animalibus, quæ Raingi suo sermone vocant, magnitudinem & colorẽ asini, ungulas bifidas, formã atque cornua ceruorum habentibus, sed cornua lanugine quadam cooperiuntur, & humiliora, & ramis rariora cerui (vt ipsi vidimus) sunt. Hæc tantæ sunt velocitatis, vt spacio xij. horarum vehiculum ad xxx. miliarie Germanica proripiant. In quorum progressu, lento vel celeri, ex tibiarum articulo-

rum agitatione, ad instar nucum collisionis ere-
 pitus auditur. Religio istius gentis est, & ig-
 nem, & statuas lapideas pro dijs habere. Ex qua-
 uis re animata eis mane occurrente, totius diei
 euentum iudicant, & augurantur. Matrimoniu
 obseruant, & mirè sunt zelotypi. Incantamentis
 sic pollent, vt inter multa alia dictu mira, quæ p-
 termitto, naues in medio cursu retineant, sic vt
 nulla vi ventorum amoueri possint. Quod

malum solo virginum excremento
 foris nauium ac transtris illi-
 tis, curatur, à quo spi-
 ritus illi, vt ab in-
 colis accipi,
 naturâ
 ab-
 horrent.

FINIS:

